

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

II. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

3. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1938.

MÁRCIUS

A gyakorlati irányú középiskoláról szóló törvényjavaslat.*

Első Rész. Általános rendelkezések.

1. §. (1) A középiskolának három faja van:

1. az 1934. XI. törvénycikkben szabályozott elméleti irányú gimnázium,

2. ennek a törvénynek Második Részében szabályozott gyakorlati irányú liceum,

3. ennek a törvénynek Harmadik Részében szabályozott gyakorlati irányú gazdasági középiskola, ipari középiskola és kereskedelmi középiskola.

(2) A liceum elnevezést, továbbá a mezőgazdasági középiskola, ipari középiskola, kereskedelmi középiskola elnevezést nem szabad másfajú iskola megjelölésére használni; éppen úgy nem szabad a liceumnak, vagy a gazdasági középiskola egyes fajainak megjelölésére az itt megállapított elnevezéstől eltérő más megjelölést alkalmazni.

2. §. A liceumra és a gazdasági középiskolára értelemszerűen alkalmazni kell az 1934. XI. t.-c. 2. §-ának az iskola fenntartóira, létesítésének, szervezésének, fejlesztésének és fenntartásának módzataira, 6. §-ának a tandíjakra, vizsgálati díjakra és egyéb díjakra, 7. §-ának az állmsegélyezésre, 8. §-ának az iskolai vagyon és alapítványok kezelésére, 9. §-ának a törvényes követelményeknek meg nem felelő iskolák tekintetében követendő eljárásra, végül 10. §-ának a bezárt iskola vagyonának és alapítványainak felhasználására vonatkozó rendelkezéseit.

* A gyakorlati irányú középiskoláról és a népiskolai tanítóképzésről szóló törvényjavaslatokat a febr. 18-i minisztertanács Hóman Bálint közokt. miniszter előterjesztésében megvitatta és elfogadta. Ezután a miniszter a törvényjavaslatokat febr. 23-án a képviselőházban benyújtotta. A gyakorlati irányú középiskoláról szóló törvényjavaslatból a harmadik részt, mely a gazdasági középiskoláról intézkedik, továbbá mind a két törvényjavaslat-hoz csatolt általános és részletes indokolást, ezúttal helyszűke miatt, elhagytuk. (Szerk.)

Második Rész. A liceum.

I. Fejezet. A liceum feladata és szervezete.

3. §. A liceum feladata, hogy a tanulót vallásos alapon és nemzeti szellemben erkölcsös polgárrá nevelje, gyakorlati irányú műveltséghez, a fiútanulót ezenfelül gazdasági, a leánytanulót pedig háztartási ismeretekhez juttassa, továbbá a családi és iskolai gyermekneveléshez szükséges alapismeretek tanításával magasabb nevelési szaktanulmányokra előkészítse s végül főiskolai szaktanulmányokra képessé tegye.

4. §. (1) Fiúk és leányok számára külön-külön épületben elhelyezett és külön igazgatás alatt álló liceumokat kell fenntartani.

(2) Fiúk és leányok együttes tanítására nem lehet engedélyt adni.

5. §. (1) A liceumnak négy osztálya (évfolyama) van.

(2) Leányliceumot négy osztályos gimnáziumi alsó tagozattal kapcsolatosan is lehet szervezni. Az ilyen nyolc osztályos nőnevelő-intézet alsó tagozatának tanterve azonos a leánygimnázium alsó négy osztályának tantervével, azonban a latin nyelv helyett vagy a mellett párhuzamosan egy élő idegen nyelvet kell tanítani.

(3) A vallás- és közoktatásügyi miniszter, illetőleg a miniszter hozzájárulásával az iskola fenntartója, vagy fenntartó hatósága leánygimnázium felső négy osztályát vagy párhuzamos felső négy osztályát leányliceummá alakíthatja át.

II. Fejezet. A liceum igazgatása és tanári testülete.

6. §. (1) A liceum élén, mint annak felelős vezetője az igazgató áll.

(2) Igazgatóvá csak tanítóképző tanári oklevéllel bíró olyan rendes tanárt lehet kinevezni, illetőleg megválasztani, aki liceumban vagy tanítóképzőben mint tanár legalább tíz évig ténylegesen működött. Ebbe a tíz évbe legfeljebb öt évet gimnáziumban eltöltött szolgálatból is be lehet számítani.

(3) Nőnevelő-intézet (5. §. (2) bekezdés) felső tagozataként működő leányliceum igazgatói tisztét az alsó tagozatként működő gimnázium igazgatója is betöltheti. Ha ennek az igazgatónak nincs meg a (2) bekezdésben meghatározott képesítése, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a (2) bekezdés rendelkezése alól felmentést adhat.

7. §. (1) Liceumban a rendes tantárgyak tanítására legalább hat rendszeresített álláson működő tanárt kell alkalmazni, akik közül legalább négynek rendes tanárnak kell lennie. Nőnevelőintézetben (5. §. (2) bekezdés) a rendszeresített álláson működő tanárok száma legalább tizenkettő, akik közül legalább nyolc rendes tanár.

(2) Liceumban rendes, helyettes és óraadó tanárok működnek.

(3) Liceumban tanár csak erkölcsi és nemzeti szempontból kifogástalan olyan magyar állampolgár lehet, akinek tanítóképzőben

tanításra jogosító tanári oklevele van. Nőnevelő-intézet (5. §. (2) bekezdés) gimnáziumi tagozatában tanár lehet az is, akinek középiskolai tanításra jogosító tanári oklevele van.

(4) Rendes tanárrá csak azt lehet kinevezni, illetőleg megválasztani, aki valamely liceumban vagy tanítóképzőben, vagy gimnáziumban helyettes tanári, illetőleg egyetemen vagy más főiskolán tanársegédi minőségben legalább két évig működött és ez alatt az idő alatt a tanári pályára alkalmasnak bizonyult.

8. §. (1) Az állami és a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelése alatt álló magyar katolikus tanulmányi alapból egészben fenntartott liceumok igazgatóit az államfő, rendes, illetőleg helyettes tanárait pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki. Ugyancsak a miniszter alkalmazza ezeknek a liceumoknak óraadó tanárait is.

(2) Egyház vagy szerzetesrend által fenntartott liceum igazgatóját és tanárait a fenntartó, illetőleg a fenntartó hatósága alkalmazza, az alkalmazást azonban a miniszternek köteles bejelenteni.

(3) Törvényhatóság, község (város), a (2) bekezdésben nem említett vallásfelekezet, vagy más jogi személy által fenntartott liceum igazgatóját, rendes és helyettes tanárait a fenntartó alkalmazza. Akár ideiglenes, akár végleges jelleggel azonban csak az alkalmazható, illetőleg nevezhető ki, akinek alkalmazásához, illetőleg kinevezéséhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetesen hozzájárult.

(4) A liceumi tanár szolgálatának megkezdése előtt hivatali esküt, az óraadó tanár fogadalmat tesz.

(5) A helyettes tanár alkalmazása ideiglenes, szolgálati jogviszonyára nézve a főiskolai képesítésű gyakornokkal esik egy tekintet alá.

(6) A liceum sajátos irányából folyó különleges gyakorlati ismereteket tanító és gyakorlatokat vezető szakoktatók alkalmazására az (1)—(3) bekezdésben foglalt rendelkezések irányadók.

9. §. (1) A hit- és erkölcs tantárgyban a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelentett és általa elfogadott hitoktatók tanítják. Egyházi hatóság alatt álló, valamint törvényesen bevett felekezet által fenntartott liceum saját felekezetű hittanárait, vagy a hittan tanításával megbízott tanárait a fenntartó hatósága alkalmazza.

(2) A vallás- és közoktatásügyi miniszter a bejelentés tudomásulvételét az államérdek védelme szempontjából, vagy a 7. § (3) bekezdésében felsorolt kellékek hiánya miatt megtagadhatja.

10. §. (1) A tanár kötelező tanítási ideje heti tizennyolc óra; heti huszonnégyszáz órát meghaladó tanításra a tanár helyettesítés esetében sem kötelezhető és arra nem is vállalkozhatik.

(2) Az igazgató legfeljebb heti nyolc órai tanításra kötelezhető.

11. §. (1) Igazgató és tanár rendszeres fizetéssel járó állandó mellékfoglalkozást nem vállalhat.

(2) A vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja

meg, hogy igazgató vagy tanár mennyiben vállalhat az előző bekezdés rendelkezése alá nem eső, díjazással járó mellékfoglalkozást.

12. §. Nem állami liceum igazgatójának és tanárainak javadalmazását az állami liceum igazgatójának és tanárainak mindenkori javadalmazásával azonosan kell megállapítani és a nem állami tanár rendes tanáru alkalmazás szempontjából azonos tekintet alá esik az állami liceum tanárával. Ezek a rendelkezések a rendjének iskolájában működő szerzetes tanárra nem vonatkoznak.

13. §. (1) A liceumok igazgatói és tanárai az e §. (2) bekezdésében említettek kivételével a vallás- és közoktatásügyi miniszter fegyelmi hatósága alá tartoznak. A fegyelmi felelősség és a fegyelmi eljárás szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

(2) Egyházi hatóság alá tartozó liceumok igazgatóinak és tanárainak fegyelmi felelőssége, valamint a fegyelmi eljárás szabályozása tekintetében az 1935: VI. t.-c. 18. §-ának (4)–(7) bekezdéseiben foglalt rendelkezések irányadók.

14. §. A liceum igazgatóját és tanárát a büntető jogszabályok alkalmazása szempontjából közhivatalnoknak kell tekinteni.

III. Fejezet. A liceumok tanulmányi rendje.

15. §. (1) Liceumban hit- és erkölcstant, magyar nyelvet és irodalmat, nemzetismereti és természetismereti tantárgyakat, egy élő idegen nyelvet, mennyiségtant, rajzot, éneket, zenét, testnevelést, egészségtant, kézimunkát, gyakorlati gazdasági ismereteket, valamint alapvető nevelési ismereteket, leányliceumban ezeken felül egészségvédelmi és családi nevelési ismereteket, az erre önként jelentkező tanulóknak egy második élő idegen nyelvet, s végül gyakorlati gazdasági ismeretek helyett gyakorlati háztartási ismereteket kell tanítani.

(2) Azt, hogy valamely liceumban melyik élő idegen nyelvet kell tanítani, a miniszter, egyházi hatóság alatt álló liceumban pedig a liceum fenntartó hatósága állapítja meg.

(3) A rajz, ének, zene, testnevelés és kézimunka gyakorlati része alól testi fogyatkozás, egészségi okok vagy más alkalmatlanság miatt felmentés adható. A felmentés módzatait a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza.

(4) Az (1) bekezdés rendelkezéseinek keretében a rendes tantárgyakat és azok heti óraszámát a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

16. §. (1) Az egyes tantárgyak tanításában elérendő célt, s ennek alapján az országos tantervet a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a hit- és erkölcstan tanításának anyagát és tantervét az illetékes egyházi, illetőleg felekezeti hatóságok állapítják meg.

(2) Leányok számára fenntartott liceumok tantervét a 3. §-ban megállapított célkitűzésnek megfelelően a fiúk számára fenntartott liceumok tantervétől eltérően kell megállapítani.

(3) Ha különleges nevelési szempontok kívánatossá teszik, a vallás- és közoktatásügyi miniszter egy-egy liceumra az országos tantervtől eltérő helyi tantervet állapíthat meg.

(4) Egyházi hatóság alá tartozó liceumokban a tantervet a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával a fenntartó hatósága állapítja meg. Ennek a tantervnek a kitűzött célok tekintetében azonosnak kell lennie, a tanítási anyag tekintetében pedig terjedelemben meg kell egyeznie az országos tantervvel.

17. §. (1) Liceumokban csak a vallás- és közoktatásügyi minisztertől engedélyezett tankönyvek, segédkönyvek, térképek és oktatófilmek használhatók.

(2) Egyházi hatóság alatt álló liceumok tankönyveinek, segédkönyveinek és térképeinek engedélyezésére az 1935: VI. t.-c. 8. §. (2) bekezdésének *b*) pontjában foglalt rendelkezések irányadók.

18. §. Az iskolai év szeptember hó elejétől június hó végéig tart.

19. §. (1) A liceum első évfolyamára csak az vehető fel, aki valamely gimnázium vagy polgári iskola negyedik osztályát sikerrel elvégezte és tizenhetedik életévét még nem töltötte be.

(2) A nőnevelő-intézet (5. §. (2) bekezdés) gimnáziumi tagozatának első osztályába csak az vehető fel, aki valamely nyilvános jogú népiskola negyedik osztályát sikerrel elvégezte, tizedik életévét betöltötte, de tizenharmadik életévét még nem töltötte be.

(3) Az egyes osztályokba felvehető tanulók számát a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

20. §. (1) A liceumba magántanulót felvenni nem szabad.

(2) A liceum magasabb évfolyamára más fajú iskolából átlépni csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter által meghatározott különбözeti vizsgálat letétele esetén lehet.

21. §. A liceumba felvett tanuló mindaddig, míg az iskolából ki nem lép, illetőleg az érettségi bizonyítványt kézhez nem veszi, az iskolai fegyelmi hatóság alá tartozik.

22. §. (1) A tanulókkal szemben alkalmazható fegyelmi eljárás főbb elveit és a kiszabható fegyelmi büntetéseket a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

(2) A liceumok kötelesek az (1) bekezdésben említett rendelet alapján készült fegyelmi szabályzatukat a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bemutatni.

23. §. (1) Ha a fegyelmi ügyben hozott határozat a tanulót az iskolából kizárja, a megindokolt határozatot a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fel kell terjeszteni.

(2) Több liceumból vagy az ország valamennyi liceumából a tanulót csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter zárhatja ki.

24. §. A liceumok tanulói minden iskolai év végén osztályvizsgálatokon adnak számot előmenetelükről.

25. §. (1) A tanulóknak az egyes tantárgyakban elért, valamint általános tanulmányi eredményét, továbbá erkölcsi magaviseletét és rendszeretét a vallás- és közoktatásügyi miniszter által rendelettel szabályozott eljárás szerint kell elbírálni és osztályozni.

(2) A liceum tanulói liceumi, a nőnevelő intézet (5. §. (2) bekezdés) gimnáziumi tagozatának tanulói gimnáziumi bizonyítványt kapnak.

26. §. (1) A liceum magasabb osztályába csak az a tanuló léphet, akinek tanulmányi eredményét a megelőző alsó osztály valamennyi rendes tantárgyából legalább elégségesnek minősítették.

(2) Az a tanuló, akinek tanulmányi eredményét a tanév végén egy vagy két rendes tantárgyból minősítették elégtelennek, a bizonyítvány keltétől számított két hónap elteltével javítóvizsgálatra bocsátható és felsőbb osztályba csak akkor léphet, ha a vizsgálatot sikerrel kiállotta.

(3) Az a tanuló, akinek tanulmányi eredményét kettőnél több rendes tantárgyból minősítették elégtelennek, vagy aki a (2) bekezdésben említett javítóvizsgálaton nem felelt meg, tanulmányait csak az osztály megismétlésével folytathatja.

27. §. A liceum négy osztályának sikeres elvégzése után a tanulót abban a liceumban, amelyben a negyedik osztályt elvégezte, kérelmére liceumi érettségi vizsgálatra kell bocsátani.

28. §. (1) Az érettségi vizsgálat írásbeli és szóbeli.

(2) Az érettségi vizsgálat anyagát és rendjét, valamint a vizsgálat eredményének elbírálásában és az osztályozásban követendő eljárást a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza.

29. §. (1) A sikeres érettségi vizsgálatról a tanuló liceumi érettségi bizonyítványt kap.

(2) A liceum érettségi bizonyítványa mindazokra az állásokra és tisztségekre képesít, amelyek elnyeréséhez az 1883: I. törvénycikk vagy más jogszabály értelmében középiskolai érettségi vizsgálat szükséges. Képesít továbbá a tanítóképző-akadémiákon, úgyszintén az egyetemek és jogakadémiák, a hittudományi főiskolák kivételével főiskolákon, végül a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karának közgazdasági és kereskedelmi osztályán, valamint gazdasági szaktanárképző intézetében folytatandó tanulmányokra.

30. §. (1) Azt a tanulót, akinek érettségi vizsgálati eredményét egy vagy két tantárgyból minősítették elégtelennek, a sikertelen vizsgálatról számított két hónap elteltével kérelmére javítóvizsgálatra kell bocsátani.

(2) Az a tanuló, akinek vizsgálati eredményét kettőnél több tantárgyból minősítették elégtelennek, vagy aki a másodízben megkísérelt javítóvizsgálaton sem felelt meg, a sikertelen érettségi, illetőleg javító érettségi vizsgálatról számított egy év elteltével az egész érettségi vizsgálatot megismételheti.

31. §. (1) A liceum érettségi vizsgálataira a vallás- és közoktatásügyi miniszter, az egyházi hatóság alatt álló liceum érettségi vizsgálataira pedig a fenntartó illetékes egyházi hatósága küld elnököt.

(2) Az egyházi hatóság alatt álló liceum érettségi vizsgálataira a vallás- és közoktatásügyi miniszter a főfelügyeleti jog gyakorlása céljából kormányképviselőt rendel ki. A liceum érettségi vizsgálá-

taira kirendelt kormányképviselőt ugyanazok a jogok illetik meg, mint amelyeket az 1934. XI. t.-c. 41. §-ának (3) és (4) bekezdéseiben foglalt rendelkezések a középiskola érettségi vizsgálataira kirendelt kormányképviselő számára biztosítanak.

Negyedik Rész. Vegyes és záró rendelkezések.

51. §. Azok a gimnáziumok, amelyek a liceum elnevezést legalább ötven év óta használják, ezt az elnevezést a gimnázium névnek zárójelben való feltüntetése mellett továbbra is használhatják.

52. §. Ennek a törvénynek életbeléptekor fennálló tanító- vagy tanítónőképző intézeteket az 1938/39. tanévtől kezdődően fokozatosan liceummá kell átszervezni, vagy pedig fokozatosan meg kell szüntetni.

53. §. (1) Liceummá átalakuló tanító- vagy tanítónőképző intézetben e törvény életbeléptekor alkalmazásban álló és ilyen intézetben legalább tizenöt év óta eredményesen működő igazgatót és tanárt ebben az alkalmazásában akkor is meg lehet hagyni, ha nincs is meg a 6. §. (2) bekezdésében, illetőleg a 7. §. (3) bekezdésében meghatározott elméleti képesítése.

(2) Középiskolai tanításra képesített tanárt az (1) bekezdésben megjelölt alkalmazásában akkor is meg lehet hagyni, ha nincs tizenöt évi működése.

(3) Olyan tanárt, akinek nincs tanítóképző intézetben tanításra jogosító oklevele és akit alkalmazásában sem az (1) sem a (2) bekezdés alapján nem lehet meghagyni, legkésőbb 1941. évi augusztus hó végéig nyugdíjazni kell, illetőleg végkielégítésben kell részesíteni, kivéve ha addig képzettségének megfelelő más iskolánál elhelyezik.



A népiskolai tanítóképzésről szóló törvényjavaslat.

1. §. (1) Népiskolai tanítók (tanítónők) tanítói kiképzésére a liceummal kapcsolatban fenntartott tanítóképző-akadémia szolgál.

(2) A tanítóképző-akadémia feladata, hogy a liceumban a nevelési alapismeretek tanításával tanítói hivatásra már előkészített tanító- és tanítónőjelölteket vallásos alapon és a magyar nemzeti művelődés szellemében folyó népnevelésre szakszerű elméleti és gyakorlati tanítással kiképezze.

2. §. (1) A tanítóképző-akadémiák száma legfeljebb negyven. Ezek közül legfeljebb tizenháromat tart fenn az állam és a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelése alatt álló magyar katolikus tanulmányi alap, legfeljebb tízennyolcat a katolikus egyház és a szerzetesrendek, legfeljebb hatot a református egyház, legfeljebb kettőt az ágostai hitvallású evangélikus egyház, egyet az izraelita vallásfelekezet.

(2) A tanítóképző-akadémia párhuzamos évfolymát az (1) be-

kezdésben meghatározott rendelkezés alkalmazása szempontjából különálló akadémiának kell tekinteni.

(3) Azt, hogy tanítóképző-akadémiát hol lehet felállítani, illetőleg fenntartani, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a katolikus egyház és a szerzetesrendek által fenntartott tanítóképző-akadémiák tekintetében az illetékes egyházi hatóságok egyetértő határozata, a református, illetőleg az ágostai hitvallású evangélikus egyház által fenntartott tanítóképző-akadémiák tekintetében az illetékes egyházi hatóság a miniszter hozzájárulásával állapítja meg.

3. §. (1) Tanítóképző-akadémiát csak liceummal, internátussal és gyakorló népiskolával együtt lehet fenntartani.

(2) Csak olyan tanítóképző-akadémiát lehet fenntartani, amely szervezet, tanterv, az alkalmazott tanárok száma, képesítése és szakképzettsége, valamint elhelyezés, tanszerek és felszerelés tekintetében — ideértve a gazdasági gyakorlóterületet, úgyszintén a gyakorló népiskolát, valamint annak felszerelését is — a jogszabályokban meghatározott követelménynek megfelel.

(3) Tanítóképző-akadémia létesítésének, szervezésének és fejlesztésének feltételeit a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

4. §. (1) Tanítójelöltek és tanítónőjelöltek számára külön-külön épületben elhelyezett és külön igazgatás alatt álló tanítóképző-akadémiát kell fenntartani.

(2) Tanítójelöltek és tanítónőjelöltek együttes tanítására nem lehet engedélyt adni.

5. §. A tanítóképző-akadémiának két évfolyama van.

6. §. (1) Tanítóképző-akadémia és a vele kapcsolatos liceum, valamint gyakorló népiskola élén mint azok felelős vezetője, a tanítóképző-akadémiai igazgató áll.

(2) Igazgatóvá csak tanítóképző-tanári oklevéllel bíró olyan rendes tanárt lehet kinevezni, illetőleg megválasztani, aki liceumban, vagy tanítóképző-akadémián, — illetőleg a törvény életbelépte előtt tanítóképző-intézetben — mint tanár legalább tíz évig ténylegesen működött.

7. §. (1) A tanítóképző-akadémiának és a vele kapcsolatos liceumnak közös tanári kara van.

(2) Tanítóképző-akadémián és a vele kapcsolatos liceumban a rendes tantárgyak tanítására együttvéve legalább kilenc rendszerezített álláson működő tanárt kell alkalmazni, akik közül legalább hétének rendes tanárnak kell lennie.

8. §. (1) A tanítóképző-akadémiával kapcsolatos gyakorló népiskola tanítóját a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki. Egyházi hatóság alatt álló intézetnél a gyakorló népiskola tanítóját a fenntartó, illetőleg a fenntartó hatóság alkalmazza, az alkalmazást azonban a miniszternek bejelenteni köteles.

(2) Gyakorló népiskolai tanítóvá csak olyan okleveles népiskolai tanítót lehet kinevezni, illetőleg megválasztani, aki a gyakorló népiskolai tanítói alkalmazás feltételül a vallás- és közoktatásügyi

miniszter által meghatározott vizsgálatot sikerrel kiállotta.

9. §. (1) Tanítóképző-akadémián hit- és erkölcsstant, elméleti és gyakorlati nevelési és tanítási ismereteket, magyar művelődési és társadalmi ismereteket, gazdasági és egészségügyi ismereteket, éneket, zenét és testnevelést kell tanítani.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezéseinek keretében a rendes tantárgyakat, a tanítási gyakorlatokat, valamint azok heti óraszámát a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

10. §. (1) A tanítóképző-akadémián a vallás- és közoktatásügyi miniszter, illetőleg egyházi hatóság alatt álló intézetben az illetékes egyházi hatóság engedélyével kántorképzőtanfolyamot lehet felállítani, illetőleg fenntartani.

(2) A kántorképzőtanfolyam tartamát, tanítási anyagát, tantárgyait, ezek óraszámát, a kántorképesítő vizsgálat rendjét az érdekelt egyházi főhatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszter hozzájárulásával állapítja meg.

11. §. (1) Tanítóképző-akadémia első évfolyamára csak azt lehet felvenni, aki a liceumi érettségi vizsgálatot a négy liceumi osztály tényleges elvégzése után legalább jó eredménnyel, a felvételi (alkalmassági) vizsgálatot pedig sikerrel kiállotta.

(2) Kellő számú jelentkező hiányában egyéb előfeltételek fennállása esetében a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével fel lehet venni azt is, aki a liceumi érettségi vizsgálaton a jörendű minősítést nem érte el.

(3) Gimnázium vagy gazdasági középiskola érettségi bizonyítványával a tanítóképző-akadémiára felvenni senkit sem lehet.

(4) Az (1) bekezdésben említett felvételi (alkalmassági) vizsgálat anyagát és rendjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

12. §. (1) Tanítóképző-akadémia egy-egy évfolyamára legfeljebb huszonöt hallgatót lehet felvenni.

(2) Amennyiben a népiskolák kellő ellátása végett szükséges, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az (1) bekezdésben megállapított hallgatólétszámot harmincra emelheti fel. A létszámnak ilyen felemelését csak általánosan, valamennyi tanítóképző-akadémiára vonatkozólag lehet elrendelni.

(3) Az (1) bekezdésben megállapított, illetőleg a (2) bekezdés értelmében meghatározott hallgatólétszám túllépése esetén az igazgató ellen — állásától való egyidejű felfüggesztése mellett — a fegyelmi eljárást haladéktalanul meg kell indítani és egyben hatálytalanítani kell a létszámon felül történt felvételt.

13. §. (1) A tanítóképző-akadémiát csak nyilvános úton lehet végezni.

(2) A hallgató tanulmányi ideje alatt egyúttal bennlakó növendéke a tanítóképző-akadémiával kapcsolatos internátusnak. Az internátuson kívül lakásra engedélyt nem lehet adni.

(3) Az állam és a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelése alatt álló magyar katolikus tanulmányi alapból egészben fenntartott

tanítóképző-akadémia tekintetében a miniszter, egyházi hatóság alatt álló tanítóképző-akadémia tekintetében pedig a fenntartó, illetőleg a fenntartó hatósága gondoskodik arról, hogy kiváló előmenetelű és szegénysorsú hallgatók számára az internátusban a lehetőséghez képest megfelelő számú kedvezményes és ingyenes hely, illetőleg ösztöndíj biztosíttassék.

14. §. (1) A tanítóképző-akadémia második évfolyamába csak az a hallgató léphet, aki az első évfolyam valamennyi rendes tantárgyából legalább elégséges tanulmányi eredményt ért el.

(2) A tanítóképző-akadémia évfolyamain javító vizsgálatnak nincs helye.

(3) Az a hallgató, akinek legfeljebb két rendes tantárgyban elért tanulmányi eredményét elégtelennek minősítették, tanulmányait csak az évfolyam megismétlésével folytathatja.

(4) Az a hallgató, akinek tanulmányi eredményét három vagy több rendes tantárgyból minősítették elégtelennek, vagy a tanítási és nevelési gyakorlatokban elért eredményét minősítették elégtelennek, vagy akinek mint ismétlőnek tanulmányi eredményét akár egy tantárgyból is elégtelennek minősítették, tanítóképző-akadémiai tanulmányokat többé nem folytathat.

15. §. (1) A tanítóképző-akadémia második évfolyamát befejező vizsgálatok sikeres kiállása esetében a hallgató azon a tanítóképző-akadémián, ahol a második évfolyamot végezte, a 18. §-ban meghatározott bizottság előtt tanítói államvizsgálatra bocsátható.

(2) Az államvizsgálat írásbeli, szóbeli és gyakorlati részből áll.

(3) Az államvizsgálat írásbeli részén a hallgátónak két dolgot kell készítenie, egyet a neveléstudomány körébe vágó és egyet a népiskolai tanítás módszereire vonatkozó kérdésről. A vizsgálat szóbeli részén a jelölt számot ad a nemzeti műveltség, az elméleti és alkalmazott neveléstudomány terén, valamint gazdasági vonatkozásban szerzett ismereteiről, a vizsgálat gyakorlati részén pedig a népiskolai nevelés és általában a népművelés terén szerzett jártaságáról tesz bizonyosságot.

(4) Az államvizsgálat részletes anyagát és rendjét, valamint a vizsgálat eredményének elbírálásánál követendő eljárást a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza.

16. §. (1) Az a hallgató, aki az államvizsgálatot sikerrel kiállotta, népiskolai tanítói oklevelet kap.

(2) A népiskolai tanítói oklevél népiskolai tanítói állásra képesít.

17. §. (1) Azt a hallgatót, akinek vizsgálati eredményét egy tantárgyból elégtelennek minősítették, a sikertelen államvizsgálatról számított két hónap elteltével kérelmére javítóvizsgálatra kell bocsátani.

(2) Az a hallgató, akinek vizsgálati eredményét két- vagy több tantárgyból minősítették elégtelennek, vagy aki a javítóvizsgálaton meg nem felel, a sikertelen vizsgálatról számított egy év elteltével az egész államvizsgálatot megismételheti.

(3) Az a hallgató, akinek vizsgálati eredményét az egész államvizsgálat megismétlése alkalmával akár egy tantárgyból is elégtelennek minősítették, államvizsgálatra többé nem bocsátható.

18. §. (1) Az államvizsgálatot a tanítóképző-akadémián alakított vizsgáló-bizottság tartja.

(2) A vizsgáló-bizottságnak az elnökön, esetleg társelnökön felül tagja a tanítóképző-akadémia igazgatója, valamennyi rendes tantárgyat tanító tanára és gyakorló népiskolájának tanítója (tanítói).

(3) A vizsgálatokkal kapcsolatos értekezleteken a bizottság minden tagjának van szavazati joga, tekintet nélkül arra, hogy az államvizsgálat valamelyik tárgyát tanította-e vagy sem.

19. §. (1) Az állam és a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelése alatt álló magyar katolikus tanulmányi alapból egészben fenntartott tanítóképző-akadémia államvizsgálatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter, az egyházi hatóság alatt álló tanítóképző-akadémia államvizsgálatára a fenntartó hatósága küld elnököt.

(2) Az elnök vezeti a szóbeli és gyakorlati vizsgálatokat és a vizsgálóbizottságnak ezekkel kapcsolatos értekezleteit, átnézi az írásbeli dolgozatokat, aláírja az okleveleket, törzskönyveket és vizsgálati iratokat.

(3) Elnöknek csak azt lehet kiküldeni, aki tanítóképző tanári vagy középiskolai tanári képesítéshez kötött tanári állásban, vagy a közoktatásügyi igazgatás fogalmazói karában legalább tíz évig ténylegesen működött.

20. §. (1) Egyházi hatóság alatt álló tanítóképző-akadémia államvizsgálataira a vallás- és közoktatásügyi miniszter a főfelügyeleti jog gyakorlása céljából társelnököt küld ki. A társelnök az elnök helyettese.

(2) A társelnök felügyel arra, hogy az államvizsgálatra vonatkozó szabályokat pontosan megtartsák. E végből átnézi az államvizsgálati írásbeli dolgozatokat, jelen van a szóbeli és gyakorlati vizsgálatokon és minden tantárgyból minden jelölthöz kérdéseket intézhet, résztvesz a vizsgáló-bizottság értekezletein, aláírja az okleveleket, törzskönyveket és vizsgálati iratokat.

(3) Ha a társelnök a vizsgálat folyamán azt tapasztalná, hogy a törvény, vagy a vonatkozó rendelkezések valamelyike, vagy a tanulmányi eredmény elbírálásánál a szükséges mérték meg nem tartatik, a főfelügyeleti jog keretében eljárva, a vizsgáló-bizottság elnökét a szükséges intézkedések megtételére felhívja s amennyiben felhívásának fogantja nem volna, észrevételeit a vizsgálat eredményéről tartott értekezlet jegyzőkönyvébe véteti és a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jelentést tesz. Ebben az esetben az elnök köteles az eredmény kihirdetését és a tanítói oklevél kiadását a miniszter döntéséig felfüggeszteni.

21. §. (1) A tanítóképző-akadémiák a tankerületi kir. főigazgató hatáskörébe tartoznak és reájuk az 1935: VI. törvénycikk rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.

(2) Értelemszerűen alkalmazni kell a tanítóképző-akadémiákra

a középiskolákról szóló 1934. XI. törvénycikk 6. §-ának a tandíjakra, vizsgálati díjakra és egyéb díjakra, 7. §-ának az államsegélyezésre, 8. §-ának az iskolai vagyon és alapítványok kezelésére, 9. §-ának a törvényes követelményeknek meg nem felelő iskolák tekintetében követendő eljárásra, 10. §-ának a bezárt iskola vagyonának és alapítványainak felhasználására vonatkozó rendelkezéseit. Ugyanígy alkalmazni kell a gyakorlati irányú középiskoláról szóló törvénynek a liceumra vonatkozó második részéből a tanárok alkalmazásának minőségére, képesítésére, a rendes tanárrá kinevezés (választás) előfeltételeire (7. §. (2)—(4) bekezdés), az igazgatók és tanárok alkalmazására, kinevezésére (8. §.), a hitoktatók és hittanárok alkalmazására (9. §.), a tanárok és igazgatók heti óraszámára, illetőleg mellékfoglalkozására (10. és 11. §§.), a nem állami igazgatók és tanárok javadalmazására (12. §.), az igazgatók és tanárok fegyelmi felelősségére, a reájuk vonatkozó fegyelmi eljárásra, közhivatalnoki minőségükre (13. és 14. §§.), a tanterv és helyi tanterv megállapítására (16. §. (1), (3) és (4) bekezdés), a tankönyvek, segédkönyvek, térképek és oktatófilmek használatára és engedélyezésére (17. §.), a szorgalmi idő tartamára (18. §.), a tanulóknak az iskolai fegyelmi hatóság alá tartozására, a fegyelmi eljárásra és a fegyelmi büntetésekre (21—23. §§.), az osztályvizsgálatra (24. §.), végül a tanulók tanulmányi előmenetelének, magaviseletének és rendszertetelének elbírálására és osztályozására (25. §. (1) bekezdés) vonatkozó rendelkezéseket.

22. §. A gazdasági szaktanítók tanítóképző-akadémiai képzésének módját, szervezetét és tanulmányi rendjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter a földművelésügyi miniszterrel egyetértően állapítja meg.

23. §. Azt, hogy e törvény életbeléptekor fennálló és liceummá átalakuló tanító-, illetőleg tanítónőképző-intézetek közül a 2. §. (1) bekezdésében meghatározott rendelkezésre tekintettel, mely liceumok mellett lehet tanítóképző-akadémiát szervezni, legkésőbb az 1939. évi június hó végéig meg kell állapítani.

24. §. (1) Ez a törvény a vallás- és közoktatásügyi miniszter által rendelettel megállapított napon lép hatályba; végrehajtásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik.

(2) Ennek a törvénynek hatályba lépésével az 1868. XXXVIII. t.-c. 13. §-a, 81—115. §-ai, valamint egyéb jogszabályoknak az ezzel a törvénnyel egyező, vagy ellenkező rendelkezései hatályukat veszítik.



A közgazdasági ismeretek tanítása tanítóképző-intézetekben.

A közgazdaságtan szerepét a tanítóképző-intézetekben a következő szempontok szerint vizsgálhatjuk: van-e szükség ily ismeretek tanítására; mily célokat kell ennek a tárgynak a tanítóképzőben szolgáltatnia; miképpen rendezzük el a tanítás anyagát és hogyan állapítjuk meg az egyes részek arányait; végül: mily módszerrel kell e tárgyat tanítanunk, hogy az eléje tűzött célok valóban elérhetők legyenek?

A közgazdaságtan tanításának szükségét felesleges volna hosszasan bizonyítanunk. Egészen nyilvánvaló, hogy erre az ismeretkörre a tanítónak szüksége van, hiszen már a beszéd- és értelemgyakorlatok keretében beszél a környék népének foglalkozásáról, vásárról, pénzről, kereskedelemről, szövetkezetekről, takarékosaságról, a falu és város egymásraltaltságáról stb. Böven szerepelnek továbbá közgazdasági ismeretek a tanulók olvasmányáiban, valamint a népiskolai földrajzban és gazdasági ismeretekben is. Hogyan tudna a tanító tanítványai lelkében mindezekről helyes képet kialakítani, ha a gazdasági jelenségek bonyolult világát maga sem tudná kellőképpen áttekinteni? S hogyan találna meg a legegyszerűbb és leghehelyesebb kifejezésmodot oly ismeretek számára, amelyeket kellő alaposággal és rendszerességgel maga sem tanult?

Szüksége van továbbá a tanítónak megfelelő közgazdasági tájékoztatásra mint népművelőnek és a nép vezetőjének is. A nép vezetőitől elsősorban a maga mindennapi kérdéseire vár feleletet. A legutóbbi évtizedek élesen rávilágítottak arra a szoros összefüggésre, amely az egyesek boldogulása és a gazdasági helyzet alakulása között fennáll. Ma már a nép egyszerű fiai is tudják, hogy anyagi jólétüket nemcsak saját iparkodásuk és rátermettséjük, hanem a gazdasági viszonyok jobbra vagy rosszabbra fordulása is befolyásolja. Ennek a belátása pedig felkelti az érdeklődést a közgazdaság jelenségei és kérdései iránt. Aki a nép között jár, tudja, mily szívesen fogad népünk minden idevonatkozó tájékoztatást. Megfelelő tájékoztatást azonban csak az a népművelő adhat, aki nemcsak egyes részletkérdéseket ismer, hanem a részek összefüggéseit is látja. Itt valóban nem érti meg a részt, akinek az egészről nincs fogalma. Aki közgazdaságtannal nem foglalkozott, a napilapok közgazdasági rovatait sem képes kellően megérteni.

Az elmondottak után nem lehet vitás a tárgy tanításának célja sem. Meg kell ismertetnünk a tanulóval a közgazdaság fontosabb intézményeit és jelenségeit, s fel kell tárunk előtte e jelenségek összefüggéseit, hogy a tanuló a gazdasági élet egésze felett lehetően világos áttekintést nyerjen, s képessé váljék gazdasági helyzetünknek és a belőle fakadó kérdéseknek megértésére és helyes megítélésére. Magától értetődő, hogy ennek a tantárgynak, amely az emberi együttműködés egyik legfontosabb területét ismerteti meg a tanuló-

val, az erkölcsi és állampolgári nevelést is hatékonyan szolgál-
nia kell.

Az anyag elrendezése már inkább adhat vitára alkalmat. A „rendszer” kérdése még a közgazdaságtudományban sincs végérvényesen eldöntve. Van ugyan a közgazdaságtannak hagyományos rendszere, de ezt csak az írók egy része követi; azok sem egyformán. E hagyományos rendszeren kívül egyéb „rendszerek” is vannak, amelyek gyakran igen eltérnek egymástól. Németországban — és nálunk is — az anyagot elméleti és gyakorlati részre szokták osztani. Az angolok és amerikaiak ellenben rendszerint mellőzik ezt a szétválasztást, és az elméleti ismeretekkel együtt adják a velük kapcsolatos gyakorlati ismereteket. Didaktikai szempontból mind a két elrendezés megfelelő. Írtak igen jó tankönyveket mind a két rendszer szerint. Mi a kettéosztást azért tartjuk célszerűnek, mert ez lehetővé teszi, hogy először a közgazdaságnak nevezett bonyolult együttműködést a maga egészében feltárjuk a tanulók előtt, s azután — az I. részben, továbbá a gazdaságtanban, földrajzban és történelemben szerzett ismereteiknek gondos felhasználásával — hazánk közgazdasági viszonyairól adjunk nekik alapos tájékoztatást. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az I. részből minden hazai vonatkozást kikapcsolunk. Amikor a közgazdaság intézményeit (pénzt, jegybankot stb.) ismertetjük, természetesen a hazai viszonyokra vagyunk elsősorban figyelemmel.

Most, amikor annyi népszerű munka jelenik meg a külföldi közgazdasági irodalomban avval a céllal, hogy a közgazdaságtant vonzóvá és könnyen érthetővé tegye, érdemes ezeket tanulmányoznunk, és azon gondolkoznunk, hogyan rendezhetnők el úgy a közgazdaságtan elméleti anyagát, hogy az tanítványaink előtt egyszerűnek, természetesenek, s e mellett érdekesnek is tűnjék fel. Az „alapfogalmak”, „termelés”, „forgalom”, „jövedelemmegoszlás” és „fogyasztásról” szóló fejezetek helyett az ifjúság számára megfelelőbbnek találnám az anyag következő címeiken való tárgyalását.

Miért kell gazdálkodnunk? (Szükségletek, javak. A beosztás fontossága.)

Hogyan segíti elő a társas együttműködés a gazdálkodásunkat? (Munkamegosztás, a különféle hivatások egymásra utaltsága, társadalmi gazdaság.)

Mi szabályozza a gazdasági együttműködést? (A vállalatok. Verseny. A közhatalom beavatkozásai.)

A gazdasági együttműködés feltételei. (A közlekedés útjai és eszközei. A piac különféle formái. Az árak alakulása. A pénz. A hitel szerepe. Hitelszervezet.)

Részesedés a gazdasági együttműködés eredményében. (Jövedelemmegoszlás.)

A gazdasági együttműködés zavarai. (Válságok. Biztosítás.)

A II. részt pedig határozottan „*Hazánk közgazdasága*” címen tárgyalnám, s mezőgazdaságunk, iparunk, kereskedelmünk, külső kereskedelmünk kialakulásának, mai helyzetének és problémáinak

ismertetése után „A magyar állam szociálpolitikai ténykedése” és „A magyar állam háztartása” című fejezetekkel is kiegészíteném. Az anyagnak ily módon való felépítése nem jelentene új rendszert, hiszen a ma érvényben levő tanításterv is hasonlóan osztja be a közgazdasági ismeretek anyagát, hanem az I. részben a hagyományos anyagnak és rendszernek olyan beállítását s a közgazdaságtan alapvető kérdéseinek olyan exponálását jelentené, amely a tanuló számára érdekesebb, érthetőbb, s a tanuló figyelmét mindig az egészre irányítja, és részére az egész feletti áttekintést nagyon megkönnyíti; a II. részben pedig szinte kényszeríti a tanárt, hogy a közgazdasági politika anyagát a konkrét hazai viszonyokra építse fel, problémáit mai helyzetünk vizsgálatából keletkeztesse, és igyekezzék tanítványait gazdasági helyzetünknek és a belőle kisarjadó kérdésnek megértésére és helyes megítélésére nevelni.

Az *anyag kiszemelése* és az egyes részek *arányainak megállapítása* értékelés kérdése, ezért nehéz volna a különböző irányokból jövő kívánalmakat teljesen összhangba hozni vagy maradéktalanul kielégíteni. A szövetkezeti gondolat képviselői pl. szívesen veszik, ha a szövetkezeteket minél behatóbban tárgyaljuk. Mások a mezőgazdasági termények értékesítésének, a társadalmi és gazdasági rend megváltoztatására irányuló törekvéseknek, a biztosításnak stb. kívánnak fokozott terjedelmet és ennek megfelelő időt biztosítani. Ezeknek az igényeknek a mérlegelése elsősorban a tantervkészítő és tankönyvíró feladata, de a tárgy tanára sem térhet ki előle. A vezető szempont természetesen nem az lehet, hogy az egyes igényeket mekkora erővel képviselik, hanem, hogy az intézmény vagy jelenségcsoport mily szerepet tölt be a gazdasági élet egészében, s hogy annak megismerésére mennyire fontos a tanítói hivatás szemszögéből. Óvakodnunk kell attól, hogy a közgazdaságról hiányos, vagy torzképet adjunk; továbbá attól is, hogy a leendő tanító olyan ismereteket ne kapjon meg a kíváncsú mértékben, amelyeket később tanítania kell.

Evvel elérkeztünk tulajdonképpen tárgyunkhoz: a *közgazdasági ismeretek tanításának módszeréhez*.

A didaktika csak olyan módszert tart helyesnek, amely a tanulónak a tanításban aktív közreműködést biztosít. Ez a követelmény minden feltétel nélkül áll a közgazdaságtan tanítására is. Azt a célt, amelyet tárgyunk elé tűztünk, egyoldalú közlő módszerrel nem is tudnánk elérni. Nemcsak ismereteket akarunk közölni, hanem rá akarjuk nevelni a tanulót a gazdasági *összefüggések meglátására és helyes megítélésére*. *Olyan módszert kell tehát alkalmaznunk, amely a tanulót az összefüggések állandó keresésére és ítéletek alkotására készteti*. Ezért nem szabad az anyagot egyszerűen előadnunk, hanem lehetőleg *ki kell fejtenünk*. A tanárnak arra kell törekednie, hogy ő lehetőleg csak a problémák felvetője és a tanulók erőfeszítéseinek irányítója legyen. Kérdéseinek, amelyekkel a közös munkát irányítja, olyan összefüggő rendszert kell alkotniok, amely a tanulót a részletproblémák megoldása révén — az óra céljához

mindíg közelebb viszi. Egyik kérdés sem állíthatja a tanulókat olyan nehézség elé, amelyet a maguk erejéből áthidalni nem tudhatnak; másfelől: minden kérdés felvetése alkalmával figyelemmel kell lennünk arra, hogy minél inkább végzi a tanuló az anyag meghódításához szükséges szellemi funkciókat, annál inkább fejlődnek azok a képességei, amelyek a gazdasági összefüggések megértéséhez és helyes megítéléséhez szükségesek.

E módszer alkalmazásának azonban feltételei vannak. A *kifejtés*, ha nem pusztán spekulatív eredmények eléréséről van szó, már feltételezi a tárgyi ismeretek bizonyos mértékét. E tekintetben a közgazdaságtan nem áll rosszul. A tanulmányai befejezéséhez közeledő tanítónövendéknek már bőven vannak a közgazdaságtan körébe vágó ismeretei, amelyeket részint az iskolán kívül közvetlen tapasztalás, hallomás vagy olvasás útján szerzett; részben az iskolában egyéb tárgyak (gazdaságtan, földrajz, mennyiségtan, történelem stb.) körében tanult. A tanuló ismeri a pénzt, észlelte már az árak változását és e változás következményeit; tudja, hogy a jövedelem nagysága a család számára mit jelent; látott már kisebb-nagyobb üzemeket, hallott az értékesítés nehézségeiről, bankokról, takarékságról, biztosításról stb. Ezek az ismeretek — a közgazdaságtan nézőpontjából — természetesen homályosak és rendszertelenek, de nagyon alkalmasak arra, hogy tanításunkhoz bő anyagot szolgáltatassanak. E meglévő ismeretekből kell kiindulnunk. Rájuk irányítjuk tanítványaink figyelmét. Csakhamar kitűnik, hogy ezek az ismeretek a mi szempontunkból hiányosak. Evvel fel is keltettük a tanulók érdeklődését az új anyag iránt, és ösztönzést adtunk a közös munkában való részvételre.

Miközben a közös, kifejtő munka folyik, e meglévő ismeretekre mindig figyelemmel vagyunk: ez ismeretek gondos számbavételével tesszük fel kérdéseinket, tanítványaink pedig rájuk (és természetesen a mi tárgyunkban szerzett ismeretekre) támaszkodva keresik a felvetett probléma megoldását.

Ahol a tanulók meglévő ismeretei nem nyújtanak elegendő alapot a kifejtő módszer alkalmazására, ott szemléltetés útján törekszünk tanítványainkat a közös munkába bevonni. Itt azonban elsősorban nem az érzékszervek megfelelő foglalkoztatására, hanem a belső szemléltetésnek nevezett lelki funkcióra gondolunk. Kétségtelenül jó, ha a tanuló megnézheti a tőzsdét, a jegybankot vagy valamely más bank helyiségeit, evvel azonban a tőzsde szerepének, a jegybank feladatainak vagy a bankügyleteknek a megértéséhez nem jutott sokkal közelebb, mint az, aki valamely minisztérium szobáinak bejárásával akarna az oda tartozó ügyekről tájékozódást szerezni. A közgazdaság egyesek, vállalatok, intézmények bonyolult együttműködését jelenti. Tanítványainkat e bonyolult együttműködés áttekintésére, összefüggéseinek megértésére, a közgazdaságban végbe menő folyamatok megértésére kell képesekké tennünk. Ezek pedig közvetlenül nem szemlélhetők. A közgazdaságtan tanára tehát nincs olyan szerencsés helyzetben, mint pl. a földrajztanár, aki filmek, ké-

pek, térképek, rajzok sokaságával teheti szemléletessé tanítását. Az sem teheti meg, amit fizika- és kémiaszakos kartársai, akik kísérletek végzésével, sőt kísérletek végeztetésével szemléltethetnek, és gyarápíthatják a tanuló élményeit. Mi is mutathatunk be, törekedjünk is bemutatni: gyárat, bankot, közraktárt stb., de mindezekben csak különálló „fákat” látnak a tanulók, és nem látják az „erdőt”. Szerepüket a nagy egészben, egymáshatásukat és egymással való összefüggésüket csak tanítványaink elképzelő és kombináló erejének, ítélő- és következtetőképességének működtetésével tudjuk megértetni és szemléletessé tenni.

Egyes változások szemléletessé tételében és összehasonlításában nagy segítőinkre lehetnek az *indexszámok* és *grafikonok*. Ezekkel meg kell ismertetnünk tanítványainkat azért is, mert ma már lépten-nyomon találkozunk velük azokban a közleményekben, amelyek a gazdasági helyzet változásairól nyújtanak tájékoztatást, mint pl. a Magyar Statisztikai Szemlében, Közgazdsági Szemlében, a Magyar Gazdaságkutató Intézet gazdasági helyzetjelentéseiben, a m. kir. pénzügyminiszternek az ország pénzügyi helyzetéről közzétett havi közleményeiben; ismeretükre tehát a gazdasági helyzet tanulmányozásához is szükség van. De nagy hasznukat vesszük a tanítás folyamán is. Ha megszerkesztjük és kifüggesztjük a legutóbbi tíz évre vonatkozóan a búza áralakulásának, a behozatalnak és kivitelnek, a mezőgazdság vásárlóerejének grafikonjait, vagy az ú. n. agráröllöt, a tanuló sokkal világosabb képet kap e jelenségekről, mintha e változásokat pusztán szóval írjuk le. Ha pedig a pénz értékváltozását vizsgáljuk, nem mellőzhetjük az általános árszínvonalat feltüntető indexszámokat. Ugyancsak szükségünk van az indexszámokra, ha pl. a létfenntartási költségek alakulásáról akarunk áttekinthető képet nyújtani. A grafikonok és indexszámok gyakran megkönnyítik az új anyag kifejtését is. Az elmúlt év tavaszán a fővárosi felső kereskedelmi iskolai közgazdaságtan-tanárok jelenlétében tartott bemutató tanításom alkalmával, amelynek részletes vázlatát a felhasznált grafikonokkal és indexszámokkal intézetünk 1936/37. évi Értesítő-jében közzé is tettem, a tanulók a kifüggesztett 3 grafikonról és 4 indexszámsorról minden nehézség nélkül megállapították a válság kezdetét, mélypontját, enyhülését és fontosabb jellemző vonásait. A grafikonokat, amelyek a vasérc- és nyersvastermelést, a búza áralakulását, agráröllöt és az indexszámokat, amelyek a foglalkoztatott ipari munkások évi átlagát, a nagykereskedelmi árak indexszámait, egy négytagú család létfenntartási költségeinek alakulását és a világforgalom alakulását tüntették fel, jóminőségű rajzlapon készítettük el, s így évről-évre felhasználhatjuk a gazdasági válság tanításához.

Amikor teljesen az ú. n. belső szemléltetésre vagyunk utalva (ami igen igen gyakori eset, különösen, ha a jelenségek összefüggését vizsgáljuk), leghelyesebb, ha konkrét példákból keletkeztetjük a problémát, és ezt törekszünk a tanulókkal megoldani. Így pl., amikor a takarékoság hatását vizsgáljuk, képzeletben végigkísérjük annak a 100 pengőnek a sorsát, amelyet X. Y. kishivatalnok megtakarított.

A pénz a bankba kerül. Onnan kölcsönveszi mások megtakarításaival együtt valamely vállalkozó, és befekteti. Tegyük fel, hogy gyárát nagyobbítja meg vele. E gondolatsoron a tanulók maguk jutnak el annak a megállapításához, hogy az egyesek megtakarításai révén a termelőtőke gyarapszik, a társadalom termelőberendezése fejlődik, a munkaalkalmak szaporodnak, és a termelés bőségesebbé válik. A javak szaporodásával párhuzamosan nő a vásárlóerő is, mert több munkás jut keresethez, és a befektetett tőke után kamatot fizetnek. Meg van tehát a remény arra, hogy a termelt jószág-többletnek lesz vásárlója is. Ha e gondolatsoron a tanuló a tanár irányítása mellett, de lehetően a maga erejéből végighalad, tisztán látja a takarékosság hatását, és sokkal inkább meggyőződik a takarékoság fontosságáról, mintha — az ő aktív közreműködése nélkül — a szokásos takarékosági előadás összes érveit felsorakoztatjuk előtte. Az említett példához hozzáfűzhetjük még azt a kérdést is, hogy mi lett volna, ha X. Y. a 100 pengőt nem takarította volna meg, hanem kiadta volna tavaszi öltönyre? Megkapná a szabó. Nem takaríthatná meg ő? A tanuló azonnal rájön, hogy nem, mert a szabónak anyagot kell vásárolnia, bért, adót stb. kell fizetnie; ő tehát legfeljebb csak a tiszta nyereséget takaríthatja meg. Így, a konkrét példából kiindulva, a tanuló a maga erejéből jut el ahhoz a fontos megállapításhoz, hogy az elmulasztott takarékosági alkalmak többé sohasem térnek vissza.

Magától értetődik, hogy — ahol erre alkalom kínálkozik — a szemléltetés szorosan vett eszközeit is felhasználjuk. Amikor a vállalatokról szólunk, mutassunk be alapszabályokat, részvényt, szövetkezeti üzletrészt; a tőzsde tárgyalása során egy-két szemelvényt az áruüzleti szokásokból és tőzsdei árjegyzőlapot; a közraktárak ismertetésekor közraktárjegyet, a vámok tárgyalásakor vámtarifát, a hosszúlejárátú hitel tanítása alkalmával záloglevelet stb. A kereskedelmi mérleg tárgyalása nem is képzelhető másként, mint hogy a legutóbbi év kereskedelmi mérlegét (ezt a Statisztikai Szemlében és sok más kiadványban megtalálhatjuk) tanítványainknak bemutatjuk, és a fontosabb tételeit megbeszéljük.

A kifejtő módszer alkalmazása megkívánja az egyes órák új anyagának gondos előkészítését és elrendezését. Csak az anyag *induktív és hézagtalan* felépítése mellett remélhetjük, hogy a tanuló az új ismeretet lépésről-lépésre, lehetően a maga erejével hódítja meg. Sohasem indulunk ki szabályokból, definíciókból, törvényszerűségekből. Ezek csak eredményei, betetőzői lehetnek a közös munkának, de sohasem kiindulópontjai.

A közgazdaság intézményeinek inkább működését, szerepét igyekezzünk tanítványainkkal megismertetni, mint szervezetük aprólékos leírását. Ha pl. a jegybankot tárgyaljuk, nem szükséges, hogy az 1924: V. t.-c. rendelkezéseit részletesen ismertessük; fontos ellenben, hogy tanítványaink a jegybank szerepét világosan megértsék. Azok közül, akik közgazdaságtant tanultak, sokan el tudják mondani, hogy a jegybank hogyan keletkezett, milyen a szervezete, s hogy

feladata „a pénzforgalmat szabályozni“. Csakhamar zavarba jönnek azonban, ha megkérdezzük, hogyan történik ez a szabályozás. Sőt, gyakran arra sem tudnak felelni, hogyan jutnak a bankjegyek forgalomba. Ezek ismerete nélkül pedig a mai közgazdaság meg nem érthető. Ezért kell világosan megértetnünk tanítványainkkal, hogy a jegybank bankjegyeinek egy része ellenében *aranyat* (vagy külföldi fizetőeszközöket: *valutát* és külföldi fizetőeszközökről szóló követelést: *devizát*) vásárol. Nagyobb részét azonban *váltóra* (v. közraktárjegyre) *kölcsönadja*. Ha a kölcsön lejár, megfelelő mennyiségű bankjegy kerül vissza a jegybankhoz. Amikor élénk a forgalom, több hitelt kérnek a jegybanktól, tehát: több bankjegy kerül forgalomba. Amint a forgalom csökken, a feleslegessé váló bankjegyeket visszafizetik, hogy ne kelljen utánuk kamatot fizetni. A jegybank heti kimutatásaiból láthatjuk, hogy mennyi bankjegy van forgalomban. Ha tanítványainknak kezébe adjuk a jegybank valamelyik tavaszi és őszi heti kimutatását, vagy bemutatjuk nekik az egész évi jegyforgalmat feltüntető grafikont, láthatjuk, hogy tavasszal kisebb, ősszel nagyobb a jegyforgalom, s maguktól rájönnek arra, hogy ez természetes következménye a termés értékesítésével járó nagyobb áruforgalomnak. Nem nehéz tanítványainkat arra sem rávezetnünk, hogy a bankjegyforgalomnak ez az automatikus alkalmazkodása a forgalom igényeihez, a pénz értékállandóságának is biztosítója. A heti kimutatásnak a tanulók kezébe adása pedig nemcsak arra jó, hogy időszerű tényeket ismertessünk meg és következtetéseket vonassunk le belőlük, hanem arra is, hogy tanítványaink ne nézzenek tájékozatlanul e kimutatás adataira akkor sem, ha velük később a napilapok gazdasági rovatában találkozhatnak.

A közgazdaságtan tanításának imént vázolt módszere a tanárral szemben fokozott követelményeket támaszt. Annak, aki meg akarja találni a legegyszerűbb kifejezéseket a közgazdaság bonyolult folyamatainak és összefüggéseinek leírására, az elméletben és a gyakorlat kérdéseinek tanulmányozásában el kell mélyülnie. S ha a tanár a mai gazdasági életéről akar tanítványai lelkében hű képet kialakítani, állandóan tanulmányoznia kell a közgazdaságtan irodalmát és a gazdasági viszonyok változásait. Az a jelenségkör ugyanis, amelylyel a közgazdaságtan foglalkozik, szüntelenül változik: szaporodik az emberiség, változnak igényei, változik a termelés és elosztás technikája, a nemzetek közötti gazdasági érintkezés, az állami beavatkozás módja és mértéke, stb. Ha pedig az ismeret tárgya változik, a róla alkotott ismeretkör sem lehet állandó. Gondoljunk csak azokra a változásokra, amelyek a legutóbbi évtized folyamán a pénz körül, a külső kereskedelem terén, vagy egyes országok gazdasági szervezetében bekövetkeztek! Hogy a tanár el tudja képzelni és meg tudja értetni a gazdasági élet bonyolult és változó folyamatait, lelkileg be kell kapcsolódnia e folyamatokba. Ezen a szakon a szakismeret állandó továbbfejlesztése és a fejlődés színvonalán tartása nemcsak dicséretes erény, hanem a sikeres tanítás elengedhetetlen feltétele is. De az ily tanítás lényegesen más eredményt ígér is, mint

a definíciók, felosztások, a tanuló lelkétől idegen szövegeek megtanul-tatása. Az ily módon szerzett ismeret nem az emlékezet lomtárát fogja gyarapítani, hanem a fiatal lelkek eleven, életformáló erőit, s a leendő tanítókban érdeklődést és érzéket fejleszt olyan kérdések iránt, amelyek helyes vagy helytelen megoldásától nemcsak egye-sek jóléte, hanem a nemzet egyetemének boldogulása is függ. Ma-gas követlmény „a való életet az élet számára” tanítani, de olyan követelmény, amelynek megvalósulásáért odaadón küzdeni valóban érdemes.

Dr. Horn József.



Gondolatok a népoktatás újjászervezéséhez.

Mit szólnánk ahhoz, ha a honvédelmi miniszter a következő javaslatot tenné: a jövőben minden honvéd katonai szolgálatának kitöltésekor előre kapja meg mindazt a felszerelést és egyéb szükségletet, amelyre az esetleg elkövetkező háború egész tartama alatt előreláthatólag szüksége lehet? Kapjon tehát néhány öltönyt téli és nyári ruhát, egy-két puskát és szuronyt, néhány ezer töltényt, pár száz kézigránátot, egy-két métermázsa élelmiszert, megfelelő mennyiségű gyógyszert, kötszert, stb. stb. Mindezt köteles hazaszállítani, kellő gonddal elraktározni, megőrizni, hadbavonulásakor magával vinni és a harci szükségletnek megfelelően beosztani és felhasználni.

Bizonyára többen nem értenének egyet a fenti javaslattal s inkább a jelenlegi rendszert tartják célszerűnek. Adjon csak a katonaság minden honvédnek jó alapkiképzést. A hadi felszerelést pedig jól szervezett, gyorsan és pontosan működő utanszállítással és kiosztással mindig a tényleges szükségletnek megfelelően intézze el. Hisz nyilvánvaló, hogy az előre kiutalt nagy szükségletet az egyes honvédek sem elraktározni, sem megőrizni, sem a harctérre kivinni nem lennének képesek. Meg az is bizonyos, hogy sok minden elromolhatna vagy a haditechnika fejlődése következtében elavult limlommá válna.

De mi köze mind ennek a népoktatás reformjához? Semmi és mégis nagyon sok.

Az egyes ember élete is egy-egy harc. Erre a küzdelemre az egyedek legtöbbször a népiskola képezi ki s látja el a szükséges felszereléssel. S vajjon, népoktatásunk jelen rendje a fenti két elgondolás közül melyik szerint van kiépítve? Úgy vélem, nagyon ráillik a hasonlatul felvett honvédelmi miniszteri javaslat. A népiskola nyújtani akar mindent, amire az élet nagy harcában az átlag embereknek (a honvédeknek) előreláthatólag szükségük lehet. Nézzük csak a fontosabb tárgyakat. Hazai viszonyaink között egyik legfontosabb a gazdaságtan. A tanterv készítői gondosan előírtak abban mindent, az első lapavágástól a gazdálkodás valamennyi ágán keresztül a gazdasági egyesületek szervezetéig, a kisgazdaság üzemtervének és

számadásainak elkészítéséig. Vagy ott van pl. az ugyancsak fontos egészségtan. Megvan abban is minden a születéstől a kisgyermek testi és lelki gondozásán, a házépítésen, beteg ápolásán keresztül egész a temetkezésig. Minden, amit egy gyermeknek, ifjúnak, családapának, családanyának és nagyszülőnek tudnia ajánlatos. Vagy a polgári jogok és kötelességek nem eléggé előrelátóan készítik-e elő a gyermekeket mind arra, amire 30 éves koruk után szükségük lehet? Tárgyalásra kerül: az adózás, illetékek, munkaadó és munkás, ingatlanforgalom, telekkönyv, kataszter, állampolgárság, sajtószabadság, bírák, bíróságok, stb. stb., egész a halálzási anyakönyvig.

De képes-e csak egy gyermek is mindezt kellően megérteni, bevésni, megőrizni s majd apa, nagypapa, anya, nagyanya korában elővenni és felhasználni? S vajjon mindaz, ami ma a legjobb gyakorlati tanács, nem lesz-e meghaladott álláspont akkorra, mikor a mai elemisták az első darab kenyeret szeretnék önállóan kiharcolni az élet csataterén?

Népoktatásunk mai rendje a küzdelmes élet (kenyérkereset, gyermeknevelés, stb.) szempontjából nagyon fontos ismereteket is oly korban nyújtja, melyben a gyermek azok iránt nem érdeklődik kellőképpen, megérteni teljesen nem tudja s mely korból a felnőtt korig csaknem mindent elfelejt. S eme elfelejtett ismeret visszaadására, illetőleg kiegészítésére nincs teljesen kiépített, mindenki által könnyen és ingyenesen hozzáférhető szervezet. Tanítjuk a csecsemők testi-lelki gondozására, a háztartás sokféle tudnivalójára a 10—12 éves leánykákat, de nem tanítjuk intézményesen a dajkáknak, cselédnek elszegődőket, a menyasszonyokat, az anyákat és háziasszonyokat. Tanul méhészkedést, gyümölcsstermelést stb. a 10—12 éves fiúgyermek, de hova forduljon joggal ügyes-bajos gondjaival és terveivel a fiatal gazda, vagy akárki, kinek felnőtt korában úgy fordul a sora, hogy valamilyen gazdálkodásba szeretne kezdeni?

Az előzőek természetes velejárója az elemi iskolai tanterv zsúfoltsága. Az előírt anyag elvégzése sok időt és fáradságot kíván gyermektől és tanítótól egyaránt. A ma tanítójától megkívánt munka jóval meghaladja az ipari és mezőgazdasági munkásság számára hangoztatott napi 8 órai munkát. A népiskolás gyermekek is nagyon meg vannak terhelve s ennek ellenére, a kimondottan komoly életismeretek (gazdaságtan, egészségtan, polg. jog és kötelességek) miatt, heti 30 órai iskolabajárás mellett sem jut elegendő idő az alapvető ismeretek feldolgozására, testgyakorlásra, tanulmányi kirándulásra és a sokat hangoztatott nevelésre. Úgy, hogy mindezek tekintetében az eredmény országos átlagban lényegesen alatta marad a tanterv által kívánt s valóban szükséges nívónak.

További természetes láncszeme a bajoknak a tanítóképzésben mutatkozó túlterhelés és eredménytelenség. Ha a tanítójelölt komolyan veszi feladatát, átlagosan napi 10 órai szellemi munkát kell végeznie. Különös hajlamainak megfelelő önképzésre, olvasgatásra, az egészség és testi nevelés, meg az úri modor és társaságbeli moz-

gás szempontjából szükséges sportolára (tenniszezés, korcsolyázás, sízés, stb.), kirándulásokra, játékokra és szórakozásra alig van ideje, vagy ha szorít erre, az éjszakai pihenéséből kell elvennie. S mi az eredmény? Tudjuk nagyon jól. A legjobb esetben is nagy halom meg nem emésztett, be nem gyakorolt, kellően le nem ürlepedett könyvismeret. Már pedig: „A könyvek nem tanítanak meg egyébre, minthogy beszélni tudjunk arról, amit nem tudunk.” (Rousseau.) Ez az oka annak, hogy oly sok tanítót cserben hagy a készülsége, mihelyt nem beszélnie kell a dolgokról, hanem cselekednie. Különösen így van ez a gyakorlati életismeretek terén: gazdaságtan, háztartástan, egészségtan, segélynyújtás, stb. Láttam már tanítónőt, sőt kémiaszakos tanárnőt, akit a két elemít végzett Kati néni tanított meg a szappanfőzésre, pedig mindegyik évről-évre tanította az ily című egységet a maga iskolájában. Van olyan tanító is, aki pompásan olt és szemez az iskolában, krétával a táblán, de bicskával, a kertben nem megy semmire. Oly eset is előfordulhat, hogy a napszámósától tanulja meg a tanító a szőlőművelés egyik-másik fogását, amire viszont ő tanítja az iskolában a napszámos gyermekeit, hogy ők is tudják, ha majd napszámosok lesznek. Úgy vannak az ilyen tanítók, mint az Amerikából hazajött „egyszeri” magyar, akinek bőven volt pénze, de hamarosan nem kapott a falujában egy doboz gyufát sem, mert sehol nem tudta felváltani apróra a pénzét s így mindenütt adós maradt. Csoda, hogy elvesztette a hitelét? Mi se csodálkozunk azon, hogy oly sok tanítóra nem hallgat a nép s különösen az általános és gazdasági irányú továbbképző iskolákban és az önálló gazdasági iskolákban beszéd, rajz, vetített kép, stb. helyett tényeket, tetteket, megfogható és bizonyító eredményeket vár.

S hol a hiba oka? Az emberekben? Bennük csak igen kis mértékben. Mindez akkor is előáll, ha ők a legnagyobb odaadással végzik munkájukat. A rendszer a hibás. Túl sok munkát és valóra nem váltható sokoldalúságot kívánunk a tanítóktól is, a tanítói növénydekektől is. Mindegyik élete gyorsított ütemű robot. Alapos elmélyülésre és begyakorlásra egyiknek sem ideje, sem energiája, sem alkalmja. Mindegyiknek a helyzetén könnyíteni kellene.

Aki a bajokon segíteni szeretne, a kiindulási bajt vegye először fontolóra. Feleljen a kérdésre: nyújtson-e az elemi iskola mindent, amire az élet harcosainak szükségük lehet, vagy csak elégedjék meg a szükséges alapok igazán tökéletes lerakásával s az életharcban szükséges komoly ismeretek szükségszerűen biztosítását egy teljesen kiépített, összefüggő, minden fontosra kiterjedő és mindenki által bármikor, könnyen és ingyenesen hozzáférhető iskolán kívüli népoktatási szervezet adja meg?

Akik a mai elemi iskola által nyújtott ismeretet is kevésnek tartják s anyagában lényegesen megbővült tantervvel dolgozó 8 osztályú népiskoláért harcolnak, nyilván az első lehetőséget tartják helyesnek. Én a másodikat. A lényegesen bővített anyagú 8 osztályú elemi csak továbbmenés az eddigi helytelen vágányon. A kérdés gyökeres megoldása *elemi iskolára és népiskolára* vagy *életiskolára*

(iskolánkívüli népművelés) oszló kettős tagozatú népoktatással lenne lehetséges.

Az alsó tagozat egyelőre hat (később esetleg nyolc) osztályú elemi. Az új elemi iskola anyagából ki kellene hagyni mindazt, ami nem alapismeret, nem elemi ismeret, hanem komoly, megélhetést biztosító szakismeret, vagy nem felel meg a gyermekek érdeklődésének. Ilyen a gazdaságtan, háztartástan, az egészségtan nagy része, a polgári jogok és kötelességek anyaga s a többi tárgyból is néhány kisebb részlet. Az így megmaradt anyagot kellene elosztani egyelőre hat, később esetleg nyolc évre úgy, hogy kevesebb heti óraszám mellett, de a kívánt alapossággal el lehessen végezni. Ily beosztás mellett bizonyára lehetne időt fordítani a kirándulásokra, játékokra, testi nevelésre, az általános nevelésre, az önálló olvasás és könyvek útján való önművelés megkedveltetésére, az eddig nagyon elhanyagolt művészeti tárgyakra stb.

A népiskola, azaz a népoktatás második tagozata, legyen egy minden fontosra kiterjedő és 100%-osan hozzáértő, tapasztalt és gyakorlati emberek által ellátott tanulási lehetőségrendszer, melynek keretében minden felnőtt könnyen és ingyen megkaphassa mindazon ismereteket, melyekre neki sajátos életharcában esetről esetre szüksége van.* Ilyenek:

lehetőség, ahol a gazdák a gazdálkodás valamennyi ágában kellő elméleti s méginkább gyakorlati útmutatást nyernek;

lehetőség, ahol a gazdasszonyok és gazdasszonyjelöltek a háztartás és gazdálkodás minden őket érdeklő kérdésében felvilágosítást és útbaigazítást kaphatnak;

lehetőség, ahol az anyák gyermekeik helyes nevelésének kérdéseiben elméleti és gyakorlati kiképzést nyerhetnek, tanácsokat és felvilágosításokat kaphatnak;

lehetőség, ahol a dajkáknak és cselédeknek elszegődni szándékozók előzetesen némi tájékoztató kiképzésben részesülnének, hogy így keresett, megbecsült, jobban megfizetett s magukra jobban vigyázni tudók legyenek;

lehetőség, ahol ismeretterjesztő előadások keretében tájékozódást kaphat mindenki az őt érdeklő egészségügyi, állampolgári, politikai, közgazdasági, jogi, közlekedési, szállítási stb. kérdésekben;

lehetőség, ahol az iskolában tanult ismeretek kiegészítésére ki-ki a maga értelmi nívójának megfelelő előadásokat hallgathat földrajzi, történelmi, irodalmi, valláserkölcsei, természettudományi, néprajzi stb. témákról;

lehetőség, ahol kenyérkeresetet adó, vagy egyébként célszerű háziipari ismereteket lehet gyakorlatilag elsajátítani;

lehetőség énekekkel, dallal, tánccal, sporttal stb összekötött nemes szórakozásokra.

Mindezen lehetőségek tantervvel és utasítással kellően meg-

* Életbeléptetésükkel az eddigi továbbképző népiskolák és az önálló gazdasági népiskolák megszűnnének.

tározott és szervesen összefüggő rendszert alkossanak és mindenben szorosan a nép tényleges szükségleteihez és körülményeihez alkalmazkodjanak. Más legyen az anyaga a falusi, kisvárosi és nagyvárosi iskolánkívüli népművelésnek s ne legyen e tagozaton az eddigi értelemben vett tankötelezettség és időbeli megkötöttség. Járhasson ide minden korú és foglalkozású egyén, ha szükségét érzi, de ne legyen kötelező senkire sem. Mindenki azt a lehetőséget s akkor vehesse igénybe, aminek s amikor a maga életviszonyai közt szükségét látja. A kényszer ne a törvény szigorában, hanem az intézmény életrealitásaiban legyen. Ha az emberek látják, hogy nem hiába vesztetik idejüket s fáradozásukat, mert a szerzett ismeretek birtokában hamarosan nagyobb darab kenyérhez, melegebb ruhához, egészségesebb, könnyebb, szebb s boldogabb élethez jutnak, majd jönnek maguktól is. Legfeljebb azt lehetne megtenni, hogy bizonyos jogok élvezését a megfelelő képzettség hiányában korlátoznók. Pl. választójogot csak az nyerhet, aki kellő állampolgári ismerettel rendelkezik. Cselédkönyvet csak az kaphat bizonyos kor előtt, aki elvégezte a cselédképző tanfolyamot. A tejszövetkezet tagja csak képzett tejtermelő lehet. Stb., stb.

A népoktatás e két tagozatának kellő alapossággal és eredménnyel való ellátása a legkisebb helységben is legalább két tanerőt kívánna. Ezek közül az egyik az elemi iskolai tanító, a másik a néptanító (vagy szaktanító). Az előbbi feladata az iskoláskorú gyermekek nevelése, az elemi ismeretek (tehát nem felnőtteknek való szakismeretek) adása és az iskolánkívüli népművelés némely részének (közismereti tárgyak, polgári jogok és kötelességek, egészségi ismeretek, gyermeknevelési tudnivalók, ifjúsági egyesületek, dalárdák, stb.) ellátása. A szaktanító munkaköre a rendelkezésére bocsátott gazdaság mintaszerű vezetése és annak keretében a községben haszonnal üzhető gazdálkodási ágak gyakorlati bemutatása, szaktanácsadás mindennemű gazdálkodási kérdésben, a gazdák nevelése, összefogása, különböző termelő, értékesítő, fogyasztó és hitelszövetkezetekbe való tömörítése s esetről esetre a szükségessé váló tanfolyamok megtartása.

A vázolt kétféle tanítói szerepkör lényegesen eltér egymástól s külön-külön is igen sokoldalú és alapos képzettséget kíván. Szilárd meggyőződésem, hogy egyes kiválóan szerencsés összetételű emberpéldányoktól eltekintve, lehetetlen a jelölteket, akár 8—10 éves idő alatt is, úgy kiképezni, hogy mindegyik szerepkör betöltésére az okvetlenül megkívánandó mértékben megfeleljenek. Feltétlenül szükségesnek tartom a kétágú tanítóképzést: *elemi iskolai tanítóképzést* és *szaktanítóképzést*. Az előbbinek szervezete azonos lehetne akár a mostani 5 éves, akár a tervbevett, liceumra épített 2 évfolyamú tanítóképzővel, azzal a különbséggel, hogy anyagából ki kellene hagyni a gazdaságtant, közgazdaságtant, az egészségtan sok közegészségtani részét és a legtöbb tárgyból egy csomó, csak elméleti értékkel bíró s csak a tudományos teljesség szempontjából fontos részletet. Az így felszabaduló időt a többi tárgy könnyebb és ala-

posabb feldolgozására, esetleg más tárgyak (néprajz, faluismeret) felvételére, vagy a nevelés elmélyítésére, vagy egyszerűen a jelöltek szabad idejének növelésére kellene fordítani. A szaktanítóképző lehetne akár öt évfolyamú gazdasági irányú középiskola, akár szaktanítóképzőnek nevezett kétévfolyamú felső tagozat, melyre mezőgazdasági középiskolai végzettséggel, vagy felvételi vizsgával kiegészített liceumi végzettséggel lehetne menni. A szaktanítóképző anyagából viszont ki kellene hagyni a pedagógia anyagának legnagyobb részét, a szépirást, csökkenteni az éneket és zenét, világtörténelmet s esetleg a rajzot is. A felszabadult időt a gazdálkodási ágak elméleti és gyakorlati tudnivalóinak tökéletesebb elsajátítására és más tárgyak (pl. faluismeret gazdaszemmel, hazánk gazdasági élete gazdaszemmel, háziiparok) tanítására lehetne fordítani. Minden intézetnek megfelelő gazdasági területtel kellene rendelkeznie s benne a jelöltek mindenféle munkát gyakorlatilag is végznének.

Az elemi iskolai tanító alkalmazása, fizetése stb. az eddigiek szerint történnék. A szaktanító állását és fizetését azonban úgy kellene megszervezni, hogy ezáltal biztosíttassék: 1. hogy a szaktanító ízig-vérig jó, gyakorlati gazda lesz; 2. hogy ez az ember mindenképen szíven viseli a gazdaközönség érdekeit, igyekszik szaktudását és szervező-képességét teljesen az ő szellemi és anyagi fennállásuk szolgálatába állítani és 3. hogy a szaktanítói állások fenntartása minél kevesebb anyagi megterhelést jelentsen.

Egy francia közmondás azt mondja: „Kovácsolva lesz az ember kovácso.” Más szavakkal: gazdálkodva lesz jó gazdává, méhészkedve jó méhésszé, kertészkedve jó kertésszé stb. S ez a mi kérdésünkkel kapcsolatban is a helyes okoskodás. A nép- vagy szaktanítónk ne csak beszélni tudjon a gazdálkodásról s csak vetített képeken tudja bemutatni a mások által elért szép eredményeket, s ne csak azt tudja mondani a gazdáknak, ha így teszten mint ők, akkor nektek is így lesz. Hanem ez az ember legyen dolgozó, gyakorlati gazda, aki maga is megfogja a kapanyelét, a metszőollót, az oltókést s ott serénykedik a maga kis gazdaságában; akinek épűgy meg kell küzdenie a talaj mostohaságával, az időjárás szeszélyeivel, az értékesítés és beszerzés nehézségeivel, a növények kártevőivel, az allati betegségekkel, mint bármely gazdatársának, mert ha nem teszi, nem lesz mit aprítania a tejbe sem neki, sem családjának, mert ő nem kap fix fizetést, hanem neki is a földből kell megélnie, mint a többieknek, akiket erre meg akar tanítani. A különbség közte és a többiek közt csak tudásbéli. Ha érti a dolgát és legény a talpán, megmutatja, hogy több tudás nyomán többet terem a föld, kövérebb a sertés, értékesebb a gyümölcs, nemesebb a baromfi s boldogan él a család s akkor hisznek is neki, követik is. Ha pedig csak úgy tud megélni a földből, hogy fizetése is van, ne vállalkozzék e fontos feladatra, mert tőle ugyan nem tanul senki s csak kényszerrel lehet hozzá terelni az embereket. Az elmondottakkal már meg is feleltünk az első két feltételnek.

Még csak azt kellene megfontolni, mi kerül több: egy kb. 25—

30 holdnyi gazdaság a hozzávaló legszükségesebb épületekkel, élő és holt felszereléssel, mely egyszersmindenkorra szól, vagy egy tanítói lakás és tanterem építése és a tanító állandó fizetése? Erre egy kis számadás megadja a feleletet. Tétélezzük fel, hogy az egész tervet hosszúlejáratú kölcsönrel akarjuk megoldani. Kérdezzük: mekkora kölcsönösszeg vehető fel ma, ha a törlesztésére 4%-os kamattal, harminc éven át havi 180 P-t szánunk? Eredmény: kereken 40.000 P. Ez pedig valószínűleg elegendő s nyereség mindaz, amit a 30 év lejártá után nem kell kifizetni.

Nagyon megfontolandó volna továbbá az is, ahogy e terv összefügg a túlságosan felduzzadt értelmiségi osztálynak a földhöz, a termeléshez való visszavezetésével és a telepítés kérdésével. De ez már nem pedagógia.

Fekete János.



AKIK ELMENTEK

Répay Dániel.

1869—1937.



Répay Dániel elhunytával a képzői tanárságnak a maga idején általánosan ismert tagja távozott az élők sorából.

A zemplénmegyei Ugar községben született 1869-ben. Tanítói oklevelet az ungvári gör. kat. tanítóképzőben nyert. Azután tanulmányait a budai Paedagógiumban folytatta. Ott 1892-ben a nyelv- és történettud. tárgyakból polg. isk. tanári oklevelet szerzett. Ebben az időben a Paedagógiumban, a polg. isk. tanárképzéssel kapcsolatban, egy egyéves tanítóképző tanári tanfolyam működött. Erre a tanfolyamra a Paedagógium tanártestületének javaslatára azokat vették fel, akik tanulmányaikban kitűntek. Így került Répay Dániel is a tanfolyamra s 1893-ban tanítóképző tanári képesítéssel a zsebében hagyta el az országos intézetet. A tö-

rekvő, szorgalmas és becsvágyó ifjú még nem tekintette azonban tanulmányait befejezeteknek. Állami segítséggel még két éven keresztül a leipzigí, berlini és jenai egyetemeken német nyelvészeti és neveléstudományi tanulmányokat folytatott.

Mikor hazajött, ideiglenesen a Paedagógium gyakorló polg. iskolájában kapott alkalmazást. De már egy év múlva, 1896-ban segédtanári minőségben a pápai áll. tanítóképzőben találjuk. Azután néhány éven keresztül felváltva hol a pápai, hol a kolozsvári áll. tanítóképzőben tanított, amíg 1902-ben végleg a kolozsvári intézethez került. Baráti körben gyakran mondogatta, hogy alig került valamely intézethez, rögtön nyakába szakadt

ott az intézeti könyvtár rendezése. Valóban így is volt. Pályája elején, gyakorló polg. isk. alkalmaztatása alatt, a közokt. minisztérium megbízásából rendezte a Paedagogium könyvtárát és elkészítette könyvjegyzékét. Ez a jegyzék 1898-ban nyomtatásban is megjelent. Hasonló munkát kellett végeznie Pápán és Kolozsvárt, s midőn a bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézethez került, a tanári könyvtárt ott is ő gondozta.

Pápán megírta az intézet történetét. Ez volt a kezdete annak a szorgalmas irodalmi tevékenységnek, mely aztán Kolozsvárt és Budapesten öltött nagyobb arányokat. Fiatal, becsvágyó tanár számára az erdélyi metropolis sok lehetőséget kínált. Egyetemen a fiatalember önművelődését háttartalanul folytathatta. Egyesületi és irodalmi munkásságára meg a különböző közösségek nyújtottak bőséges alkalmat. Kivált képzői tanár számára kínálkozott ott sok munkalehetőség. A fővárost kivéve sehol sem volt olyan élénk és sokoldalú tanítói egyesületi élet, mint Kolozsvárt. Ott volt a központja a Kolozs megyei Tanítóegyesületnek és az Erdélyrészi Tanítóegyesületek Szövetségének. Az előbbinek a megyei tanítóegyesületek szokásos szervein kívül volt egy nevelésügyi és egy könyvbíráló bizottsága. Ezek a bizottságok hetenként felváltva tartottak üléseket. Üléseik valóságos találkozó helyei voltak a kolozsvári pedagógusoknak. Közép- és középfokú isk. tanárok is eljártak ezekre az ülésekre. Egyetemi tanárok jelenléte és közreműködése sem tartozott a ritkaságok közé. Kolozsvárt hagyomány volt, hogy ezeket a bizottságokat a tanítóképzők tanárai vezessék. Répay Dániel is rögtön bekapcsolódott az egyesületi munkába s hamarosan elnöke s éveken át irányítója lett a nevelésügyi bizottságnak.

A Tanítóegyesület kiadásában jelent meg s egyúttal az Erdélyrészi Tanítóegyesületek Szövetségének is hivatalos lapja volt a *Család és Iskola*. Elterjedt, kéthetenként megjelenő oktatásügyi közlöny volt. Nem egy cikket egyetemi tanárok, országosan ismert pedagógusok írtak. Répayt hamarosan az a megtiszteltetés érte, hogy beválasztották a szerkesztő bizottságba, a belső munkatársak közé. Márki Sándor, Imre Sándor, Gerencsér István, Kozma Ferenc, Csernátoni Gyula társaságába került. A megtiszteltetést azzal hálálta meg, hogy a lapnak szorgalmas munkatársa lett. Külföldi tanulmányai s most ezek az új elfoglaltságok teljesen a neveléstudományra irányították figyelmét. Kivált szervezeti, didaktikai és módszertani kérdések, újítások és intézmények érdekelték. Ezeket éber figyelemmel kísérte s mindig tudta, hogy német nyelvterületen ebben a körben mi történik. A külföldi s főképp a német ped. mozgalmakról, újításokról, szervezeti változásokról szemlékben és összefüggő cikkekben úgyszólván minden számban ő tájékoztatta a lap olvasóit.

Nyugodt, tudatos és biztos mederben fejlődő kolozsvári életének volt azonban egy fájó sebe: a tanítóképzőben történelmet, alkotmánytant, német nyelvet kellett tanítania s nem taníthatta most már kedvenc tárgyát, a neveléstudományt. Ez volt az oka, hogy örömmel fogadta, mikor 1908-ban Bpestre a II. ker. áll. tanítónőképzőhöz áthelyezték. Itt aztán a neveléstud. tárgyakat taníthatta. További munkássága szempontjából fontos tény, hogy áthelyezése folytán a Nagy László által irányított s már széles mederben hömpölygő gyermektanulmányi mozgalom kellős közepébe került. Már megvolt a Magyar Gyermektanulmányi Társaság.¹ 1908-ban már 347 tagot számlált. Szakosztályai és vidéki fiókkörei kialakulóban. A külföldi hasonló egyesületekkel az összeköttetés fenntartása, ülések és nyilvános értekezletek rendezése, a szervezés és a taggyűjtés, munkaközösségek ala-

¹ Megalakult 1906. II. 21.

kítása, a kutató és feldolgozó munka irányítása, az egész országra kiterjedő terjesztő tevékenység stb., stb. nagy ügyviteli apparátust s ezen belül alkalmas tisztviselő-személyzetet tettek szükségessé. Nagy László Répayban felismerte a megbízható, pontos és lelkes munkatársat. Tüstént az új társaság szolgálatába állította. Így lett Répay a M. Gyermektanulmányi Társaság titkára, majd főtitkára. Ebben a minőségében bőven kivette részét a Társaság szervező munkájából. A társaság első nagy erőpróbája az 1913-ban megtartott kongresszus és a kapcsolatos kiállítás volt. Mindkettőnek előkészítésében tevékenyen közreműködött. Az előkészítő bizottság, majd a kongresszus főtitkárává választották. Szerkesztésében jelent meg a kongresszus naplója.²

Mint a Társaság főtisztviselője, érdeklődésével és munkásságával most már a gyermektanulmány, a gyermek- és a kísérleti lélektan felé fordult. Egyébként a kísérleti lélektan akkor divatban is volt. Nagy László sugalmazására meg akarták valósítani, hogy a lélektan a tanítóképzőkben kísérleti módon taníttassék. Ezért a tanárokat átképző tanfolyamokra hívták be. 1910-ben volt az első tanfolyam s erre Répayt is behívták. 1911-ben pedig a közökt. minisztérium kiküldetésében ilyen irányú németországi tanulmányúton vehetett részt. 1913-ban a minisztérium a göttingeni kísérleti lélektani kongresszusra, 1915-ben a berlini „Schule und Krieg” kiállítás tanulmányozására küldötte ki.

Pályájának egyenes vonalától elhajlást mutatnak a következő évek. 1916-ban, vállán 47 esztendővel önként bevonult katonának. Pedig könnyen elkerülhetne volna, mert mint annyi tanártársát, őt is felmentették a katonai szolgálat alól. A felmentést nem fogadta el. Mindenképen hű akart maradni ahhoz a mindenkor hirdetett felfogásához, hogy a magyar tanárnak mindenkor követendő példával kell előljárnia. Nemes cselekedet volt! Láttam mint kétszillagos bakancsost, mikor az oláh frontról hazamenőben volt. Kéves embert ismertem, ki harctéri nélkülözések és fátalmak ellenére oly lelkes hangon beszélt a haza áldozatos szolgálatáról, mint ő. A katonaságtól tartalékos hadnagyi minőségben bocsátották el. A világháború után még egy évtizedig lelkiismeretesen végezte a magyar tanár háború utáni kötelességeit egészen 1931-ben történt nyugalomba vonulásáig.

Ha életművén végigtekintünk, meg kell állapítanunk, hogy nem volt alkotó egyéniség. Önálló munkát nem hagyott hátra. Munkássága inkább csak a mások munkásságának, a más országokban keletkezett ped. irányoknak és intézményeknek ismertetésére, méltatására és terjesztésre szorítkozott. A pedagógiában nem volt ösztönös munkaterülete. Nem valamely benső sugallat, hanem inkább csak a külső körülmények szabták meg, hogy élete milyen irányt vegyen s hogy mik foglalkoztassák. Tehát nem belülről, a mélyből, hanem kívülről kapta az indításokat. Így másirányú volt a tevékenysége Kolozsvárt és más Bpsten. De az adódó keretek közt mindenütt derék és értékes munkásnak bizonyult. A hazai gyermektanulmányi mozgalom egyetemes munkaközösségének minden bizonnyal egyik leghasznosabb tagja volt. Jobban tudott a tollal, mint a szóval bánni. Pedig szeretett beszélni, felszólalni; szerette nézetét kifejteni. Írásai mindenesetre világosabbak, gördülékenyebbek.

Lelkiségéből ki kell emelnünk erős kötelességérzetét és igazságszeretetét. Egyénisége a meggyőződés és a tett összhangját példázza. Amit mondt és magáénak vallott, azt tette is. Szavában, ígéreteiben bízni lehetett.

² Az Első Magyar Orsz. Gyermektanulmányi Kongresszus Naplója s a vele kapcsolatos kiállítás leírása. Bpest, Fritz A. könyvnyomdája 1913.

Az igazságtalanságot, lett légyen az tényleges, vagy csak általa vélt, — fanatikusan üldözte. Lelkes, tevékeny ember volt, tele benső lelki indítékokkal minden szép és jó iránt. A nyugdíjas állapot is csak a tanteremből vonta ki. Más területeken keresett és talált munkavágyának kielégítést. A hadviseltek és frontharcosok kötelékében élete végéig fáradhatatlanul tevékenykedett. Érdeklődése mindenre kiterjedt, amiben tényleges tanár korában élt. Egyesületi gyűléseinket is szorgalmasan látogatta. Októberi taggyűlésünkön is megjelent, sőt fel is szólalt. Hirtelenül halt meg a dec. 13-ra virradó éjjel. Akkor is egy nappal előbb még a Gyermektanulmányi Társaság ülésén volt jelen. Ezt a tevékeny embert most örökre elnémitotta a halál. Emléke legyen áldott!

Molnár Oszkár.



EGYESÜLETI ÉLET

Januári taggyűlés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1938. január 24-én az áll. óvónőképző-intézetben megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett: *Molnár Oszkár*, *Mácsay Károly*, *Frigyes Béla*, *Barabás Endre*, *Bartók Miklós* (Debrecen); *Kövessy Jenő* (Szeged); *Fekete József*, *Váradi József*, *Bató László* dr., *Nagy Ferenc*; *Laszcik Ernő* (Kalocsa); *Medgyesi Zsófia*, dr. *Jelitainé Lajos Mária* dr., dr. *Dadai Lászlóné*, *Pataky Ilona*, *Haitsch Ella*, *Szombor Imréné*, *Baranyai M. Theonia*, *Mészáros M. Ella*, *M. Richter M. Sarolta*, *M. Barczen M. Júlia*, *Soós Marcellina*; *Árpássy Gyula* (Esztergom); *Draskovits Béla*, *Jaloveczky Péter*, *Csukás Zoltán*, *Szabó Béla*, *Ferenczi István*, *Ráthay Kálmán*, *Mesterházy Jenő*; *Förhécz József* dr. (Győr); *Gyurjács András*, *Undi Mária*, *Prochaska Ferenc* dr., *Erdélyi Olga*.

Padányi-Frank Antal dr. elnök üdvözlí a taggyűlés résztvevőit, megköszöni a vidéki tagtársak élénk érdeklődését, az ülést megnyitja.

Fekete József igazgató a tárgysorozat előtt rövid felszólalásban a tagtársak tudomására hozza, hogy megalakult a Pedagógium Barátainak köre. Célja ennek a baráti alakulásnak egyrészt a Pedagógiumból kikerült kollégák között a szolidaritást fenntartani, másrészt az Alma Mater hagyományait ápolni. Szeretnék, ha ez a kör összekötő kapocs volna a budapestiek és szegediek között is, hogy ne álljanak egymással szemben idegenként. Választott tisztikara nincs a körnek, havonként egyszer tartanak összejövetelt egy központi helyen, s évenként egyszer seregszemlét, valamelyik évfolyam találkozója alkalmából. A Kör megalakulása 1937. dec. 29-én volt a Polg. Isk. Tanárok Házában; a vezetők: *Sztankó Béla* ny. kir. főigazgató és *Imre Sándor* dr. egy. ny. r. tanár. Mindkettő készségesen megígérte, hogy a Baráti Kört támogatni fogja törekvéseiben. A Baráti Kör összejöveteleiről szóló hírek a *Magyar Tanítóképző*-ben fognak megjelenni.

Ezután *Mácsay Károly* *Iskolafelügyelet és tanítóképzés* címen tartott előadást, s ebben a tanítóképzés legégetőbb kérdéseiről szólt.

A hozzászólók közül *Laszcik Ernő* kijelenti, hogy két és féle évi iskolafelügyelői működésének tanulságai mindenben fedik az előadó tapasztalatait. Képzésünk könyvképzés volt s tanárok lettünk, mielőtt megismertük volna az élet valódi arcát. A népismeret legyen több, tanítóknál, tanároknál egyaránt. Ő mint iskolafelügyelő ismerte meg igazán népünket, s a falut erőnyeivel, hibáival. Az előadó javaslata jó, közelebb kell jutnunk az élethez, mert bizonyos mértékig elszakadtunk a földtől. Németország-

ban pl. a tanítóképzés utolsó éve vidéken történik; éreztetni akarják a jeleltekkel, hogy figyelmüket a népre kell irányítaniok. Kívánatos, hogy a pedagógia tanára legyen iskolafelügyelő, mert így szerzett tapasztalatai adnak igazi valóságot hirdeteti nevelési elveinek. A pedagógia tanára azonban csak akkor lehet valóban jó iskolafelügyelő, ha nem középiskolai tanár, hanem a hagyományos képzés útján került a tanítóképző tanárai közé. Ekkor tudja helyesen megítélni, mit jelent a jó tanítás és mit lehet kívánni adott viszonyok között a tanítótól. A tanítóképzésnek szerves része a tanárok által tartott bemutató tanítás, ahol a tanárnak módjában áll nevelési és tanítási elveit szemléltetni. Ilyen bemutatót a középiskolai diplomával képzőnél működő kollégák nem akarnak tartani. Nem minden szak tanárai alkalmasak az iskolafelügyeletre. Az iskolafelügyelet kiépítése nagyon értékes alkotása a közokt. minisztériumnak. De már nem találja szerencsésnek azt a helyzetet, hogy a tanítóképzők felügyelete a tanker. kir. főigazgatóságokhoz került, s a tanítóképző-intézetek külön főigazgatósága megszűnt, mert így a tanítóképzés felügyelete és irányítása elvesztette egyöntetűségét.

Barabás Endre már harminc évvel ezelőtt gondolkozott a tanítóképzésnek ezen a legfontosabb kérdésén. Megérezte, hogy a tanítóképző gyökértelenül áll az életben s mindig az volt a törekvése, hogy a tanítóképzőt valami módon összekapcsolja a faluval. Az volna igazi eszmei megvalósulása e kapcsolatnak, ha a működő tanító visszajönne a képzőbe tanácsért, mert érezné, hogy itt útha tudják igazítani. Mácsay előadásában magaslatra vitt bennünket. Lehetővé tette számukra, hogy áttekintsük azoknak az embereknek életét, akikért mi itt vagyunk. Sír a lelkünk, ha meggondoljuk, hogyan él magyar népünk. Amire figyelmünk kiterjedt, az az egyharmadrész magyarság helyzete volt, a megcsontított haza magyarságáé. De nekünk át kell fogjunk és szem előtt kell tartanunk megszállyt területi magyar népünk ügyét is. Figyeljük, hogyan valósul ott meg a tanítóképzésnek a faluval való kapcsolata és az iskolafelügyelet kérdése. Képzésünk színvonalában és a népert való áldozatkészségünkben nem szabad hátrább állnunk az utódállamoknál. Ha nem akarjuk elveszíteni a határon túl élő magyar testvéreinket, akkor az élen kell járnunk kultúrában és szociális gondolkodásban egyaránt. Az ő figyelő szemük rajtunk függ. A megszállt területek egyes helyein már a kora gyermekevektől igyekeznek bekapcsolni a tanulóiifjúságot az életbe. Bizonyosság erre a pozsonyi magyar iskolarádió, amelyben minden szerdán ismertetéseket, előadásokat, híreket hallgathatnak az iskolásgyermekek. Van iskolapostájuk, ahol pl. rákospalotai gyermekek üzenetét közvetítették, stb. Figyeljünk, mérlegeljünk, hasonlítsunk, nehogy elmaradjunk. Figyelő szemünknek az egész magyar lelki integritás területére ki kell terjeszkednie.

Padányi-Frank Antai dr. felkéri Barabás Endrét hozzászólása kapcsán, hogy foglalkozzék e kérdéssel és tartson róla előadást az egyesületben, esetleg ilyen címen: Mire kötelez bennünket az elcsatolt magyarság kultúrája? Már a készülő reform miatt is fontos ezeknek a szempontoknak alapos átgondolása.

Kövessy Jenő megjegyzi, hogy a tanítóképző tanulóinak az életre nevelése elsősorban a gyakorló-iskolán múlik. Ezért nagyon fontos, hogy a reform a gyakorló iskolára is kiterjedjen. A gyakorlati kiképzés ne csak a gyakorló iskolában történjen, mert a gyakorló nem az élet iskolája. A jelölt minél több iskolát lásson és annak munkájában tevékenyen részt is vegyen. Külföldön gyakorlati év van és a jelölt maga választhatja meg, hol, s kinél akarja eltölteni gyakorlati évét.

Bartók Miklós egyházi részről már 5 éve iskolalátogató és tapasztala-

latai mindenben megerősítik az elhangzottakat. Ő is sokat tanult iskolalátogatási körútjain, többet, mint az egyetemen, s így nagyon komolyan tudja venni az előadásban mondottakat. Indítványozza, hogy a T. I. O. E. emlékiratban juttassa kifejezésre örömét a fölött, hogy az iskolafelügyelők között tanítóképző-intézeti tanárok is vannak és kérje illetékes hatóságunkat, hogy az iskolafelügyeletben megüresedett helyeket tanítóképző-intézeti tanárokkal töltsse be.

Padányi-Frank Antal dr. elnök megállapítja, hogy az 1925. évi tanszervi és az 1932-ben hozzászólott utasítás szerencsés alkotások. A népiszkolának van a legsikerültebb, legnagyobbrendű pedagógiája. Betetőzi ezt az 1935. VI. t.-c., amelynek alapján módunkban van ellenőrizni, hogy a Tanszervi és Utasítás sok szép gondolata megvalósul-e? Megnyugtató az 1935. évi törvény megalkotása már azért is, mert annak bizonyossága, hogy a gondolatok nem vesznek el, hanem előbb-utóbb életre kelnek. Ezekért a gondolatokért már 1919 óta harcoltunk, s most örömmel látjuk akkori elgondolásaink, terveink eredményét. Szintén felügyelői gyakorlata alapján szól a kérdéshez. Körzetében sok mindent tapasztalt, örömdesetet és elszomorítót. Helytelennek találja többek között azt, hogy a tanítók nagyon szigorúan osztályoznak. Ennek az a következménye, hogy a tankötelesek közül kevesen érik el a VI. osztályt. Pedig több haszna van a gyermeknek abból, ha végigvezetjük őt a népiskola ismeretanyagán, mintha egy osztály anyagán két évig rágódik. Meggyőződése, hogy szép lelkületű, vasakarátú tanító megtalálja a nehézségek megoldását. Amily dicsérettel tudunk megemlékezni a népiszkolai Tanszervi és Utasításról, olyan sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a tanítóképző-intézet 1925. évi utasítása gyenge alkotás. A tanítóképzőt azonban nem szabad elítélni az utasítás alapján, mert az intézetekben jobb munka folyik, mint azt az utasítás alapján gondolni lehetne. Ma túlterhelés van, s ezért a tantárgyak mellett a nevelés elcsúszik. Merjünk keveset tanítani! Erre elsősorban a tankönyvirónak kell gondolnia, aki nem annyira az ifjúságnak, mint inkább a tankönyv bírálójának írja könyvét, s nehogy hiányosnak ítéljék, túlszűfolja anyaggal. Az állás-talanság súlyos kérdés. Bizony gyakorlás nélkül a tanító sokat felejt. De a minisztérium ezt most tervszerű munkával fokozatosan néhány év alatt meg akarja szüntetni. Vád érte a tankönyveket abból a szempontból is, hogy nincs bennük gyakorlati vonatkozás. Erre törekedni kell, de megjegyzi, hogy a gyakorlati, hasznossági szempontot a tankönyvben nem lehet mindig kifejezésre juttatni. Az I. ker. képző tanárai módszeres értekezleteiken most sorozatosan tárgyaként a következő kérdéssel foglalkoznak: tantárgyam a gyakorlatiasság szempontjából. Olyan tanítsunk, aminek a tanító hasznát veheti. Legfőbb gyakorlatiasság az élő gyermek megfigyelése. Ezt a jövőben jobban kell csinálnunk, mint ahogy azt a mostani utasítás előírja. A felügyelet kérdésének tárgyalása és a hozzászólások lelkesége erőt, bátorságot adnak arra, hogy a gyermek és a nép gondolatáért tovább harcoljon. Rámutathat arra, hogy egyetemes véleményt, egyetemes érdeket képvisel akkor, amikor több gyermekismeretre és jobb népismeretre törekszik. Ma már benne van a népismerete és népművelésre való törekvés a tanítói hivatás óráiban. Amíg jobb lehetőségünk nincs rá, itt valósítuk meg ezt a gondolatot. A minisztérium készséggel honorálta azt a gondolatot, hogy tanítóképző-intézeti tanárok legyenek iskolafelügyelők. A minisztériumnak ezt a készségét köszönettel elismerjük emlékiratban, s egyben kérhetjük is a további megértő támogatást a jobb tanítóképzés érdekében. Felkéri *Bartók* Miklóst, szerkessze meg az emlékiratot. *Kövesy*

Jenőnek a gyakorlati kiképzésre vonatkozó gondolatát nagyon jónak találja.

Mácsay Károly köszöni, hogy szívesen hallgatták, bár előadásának második fele kissé rapszódikus volt. Egyéni tapasztalatait a szegedi tanterület körzeti iskolafelügyelőinek értekezletéről kiadott könyv adataiból egészítette ki. Ebben a könyvben sok, ránk nézve elismerő, de bennünket bíráló észrevétel is van. De erről is tudnunk kell, ha jobbat akarunk. A legtöbb tanító hálával emlékszik meg a tanítóképzőből kapott útravalóról, de kevésnek találja. A gyakorlatiasság hiánya választja el a tanítóképzőt az életszerűségtől. Hiba az is, hogy a kinevezett vagy megválasztott tanító 40 évet eltölthet pályáján minden továbbképzés nélkül. Erre nem kényszeríti semmi. De már a körzeti iskolafelügyeleti rendszernek is továbbképzés a célja, ami jórészen már a mi tanítványaink irányítása mellett folyik. A magyar népiskola benső életében már a mi tanítványaink irányítanak. Feladatunk most már az iskolafelügyelők továbbképzése, rajtuk keresztül kell az egész tanítósághoz eljuttatni az értékes gondolatokat. Az első körzeti iskolafelügyelői tanfolyam az I. ker. képzőben volt. Örömmel mondhatja, hogy az ott jelenlévő tanítóképző-intézeti tanárok, bár kevesen voltak, irányt tudtak adni a körzeti iskolafelügyeletről szóló megbeszéléseknek. Ez a továbbképzés maradjon meg a mi kezünkben.

Padányi-Frank Antal dr. megállapítja, hogy a körzeti iskolafelügyelők továbbképzésének szükségességét a minisztérium azonnal érezte. Ez az irányítás pedig olyanok kezében van, akik a tanítóképzéshez tartoznak. A gyakorlati kiképzést elégtelennek találják a tanítók. Valóban kíváncsi, hogy a jelöltek minél többet tanítsanak, de ne felejtjük el, hogy az új tanítóképzés sem adhat e tekintetben teljességet. Természetesen itt is jobb alapot kell törekednünk.

Több tárgy nem lévén az elnök az ülést bezárta. K. m. f. Padányi-Frank Antal dr. s. k. elnök, Erdélyi Olga s. k. ütkár.



I R O D A L O M

Pintér Jenő: *A magyar irodalom története.* Két kötet. Budapest, 1938. A Franklin-Társulat kiadása. 571 + 654 lap. Ára 30 P.

Pintér Jenőt, az irodalomtudomány kiváló művelőjét, nem kell az olvasóknak bemutatnom. Neve, életműve már belekerült az irodalomtörténetbe. Toldy Ferencsel és Beöthy Zsolttal az irodalomtörténet-íráshoz ő a harmadik nagysága. Ez annál nagyobb érdem, mert ennek a tudománynak sok értékes művelője volt a múltban és van a jelenben. Egyes korok rajzát és egyes írók munkásságát finom kritikával éllel, közvetlen megjelenítő erővel, tökéletesen és élvezetesen sokan megírták. Ámde Toldy és Beöthy óta nincs egy olyan írónk sem, aki a magyar irodalmat szédítő adathalmazával, sokféle ágazó anyagával, összefoglaló módon olyan nagyméretű egységbe tudta volna foglalni, mint ő. Ez a megállapítás elsősorban nagyszabású hét-kötetes magyar irodalomtörténetére vonatkozik.

Ezt, a legkisebb részletekre kiterjedő művét természetesen elsősorban a tudósvilág számára írta. Azoknak való, akik a legmélyebben bele akarnak merülni irodalmunk tanulmányozásába. Szerencsésnek kell tehát mondanom a tudós szerzőnek azt az elhatározását, hogy az iskola, a tanárság, a művelt közönség és az egyetemi hallgatóság számára, rövidebbre fogva, tömö-

ren, de mégis kellő részletességgel, korokat és írókat megillető arányos tagolással, napjainkat jellemző új szemszögből, új munkamódszerrel, átfogó módon megírja a magyar irodalomtörténetet.

Így jött létre a címben jelzett kétkötetes új irodalomtörténete. Benne csillog Pintér Jenő minden írói, kritikai és szerkesztői erénye. Jobb minden eddigi, hasonló céllal írt munkánál. Hogy olyan kitűnően sikerült, annak a szerző egyéni kiválóságain kívül más oka is van. Pintér Jenő előzően már többször és a legnagyobb részletességgel bejárta a magyar irodalom egész területét. Ezzel az anyag felett fölényes uralomra és a megítélés föltétlen biztonságára tett szert. Ezekkel, mind valami óriási nagytítóval felfegyverkezve lát, vizsgál, rostál, ítél műveket, embereket, kormozgató eszméket, mélységeket és magasságokat. Ami ebben a két kötetben van, az mintegy a végső fogalmazása eddigi munkásságának.

Az első kötet a magyar irodalom fejlődését tárgyalja a kezdettől a XVIII. század végéig. A második, testesebb kötet pedig a XIX. század irodalmát adja. Mindjárt szembeötlik, hogy újszerűen csoportosítja és újszerűen dolgozza is fel az anyagot. Mindig egy-egy évszázad keretében tárgyalja le az irodalmi jelenségeket. Időben előre haladva mindig elkülönültebbé válik ez a tárgyalás. A korszékeket mind sűrűbben váltják fel az írói arcképek. A feldolgozás érdeme pedig, hogy az irodalmi jelenségeket nem elszigetelten, mintegy önmagunkban tárgyalja, hanem a szellemi élet egyéb jelenségeivel való összefüggésükben. A történeti és művelődéstörténeti vonatkozásokat különösebben is feltűnteti. Egyebek közt minden század keretében az iskolázásról is megemlékezik. Erről olyan találó képeket fest, hogy műve egyúttal nagyvonalú neveléstörténelem is. Ami pedig a szoros értelemben vett irodalmi jelenségeket illeti, érdeme a szerzőnek, hogy a szépirodalom mellett a közirrodalom, a történetírást, a kritika, a nyelvészet és a szakirodalom fejlődésével is érdemük szerint foglalkozik. Minden fejezetben a vezető egyéniségeken kívül az irányhoz tartozó csekélyebb jelentőségű íróknak is helyet ad. A nagy művet határozott tervszerűség, átgondolt kompozíció jellemzi. A fejezetek végére tett gazdag bibliográfia megbízható útmutatója a részletkutatóknak. Nem hallgathatom el, hogy a munkát ötleletes „függelék” zárja be. Ez a függelék nemcsak a szokásos névmutatókat hozza, de az irodalomról különböző szempontú áttekintéseket is ad. Felsorolja a magyarázatos szövegkiadásokat, ad műfaj- és időmutatót, közli az írók születésének és halálozásának idejét és helyét, bemutatja az írókat foglalkozásuk szerint stb.

Pintér Jenő új irodalomtörténete nemcsak tanulságos, de rendkívül élvezetes olvasmány. Azzá teszi az értékes tartalom mellett a világos és magyaros írásmód. Pintér Jenő elismert mestere az írásnak. Munkája tehát tartalmi és alaki szempontból egyaránt alkalmas arra, hogy az irodalomtörténettel foglalkozást megkedveltesse. Meggyőződésem, hogy Pintér Jenő új könyvének egyetlen szaktanár és egyetlen iskola könyvtárából sem szabad hiányoznia.

Molnár Oszkár.

Nagy T. Perpetua: *Betűbokréta, új ABC.* A katolikus népiskolák első osztálya számára Luttor Ignác zsinórírás módszere alapján, Márton Lajos eredeti rajzaival. Budapest, a Szent István Társulat kiadása, 1936. 128 l. Ára 1.10 P.

Érdekes címet adott a szerző a Luttor-féle írásmód alapján szerkesztett ABC-és könyvének. Valóban bokréta e könyv. Nemcsak a gyermekek érdeklődését felkeltő csinos képekkel van tele, hanem nekik való csengő-bongó versikékkel, mesékkel és olvasmányokkal is. Igaz, hogy kifejezetten

kat. népiskolák részére íródott, de néhány teljesen kat. jellegű olvasmányon kívül bármely iskola használhatja.

Az eddigi ABC-és könyvektől eltérően a kisbetűkkel egyszerre tanítja a nagybetűket s ép ezért azokat a betűket veszi tárgyalás alá, amelyek alakja könnyedén formálható át nagybetűkké, tehát *o, i, á, u, a, e, m*. Mihelyt az első mássalhangzót veszi, azonnal olvasnivalót is nyújt. Kötővonalas helyett alul ívecskével jelzi az összeolvasást. A szó fekete, az ív kék nyomás. Ezután következik az *ü, h, é, l, o, v, n, r, k* betű s így bővül az olvasnivaló. Itt már apró mondatok, kérdések, feleletek s felkiáltások szerepelnek. Folytatódik az *é, t, b, j, s, k, p, d, g, f*, majd az összetett betűkkel. Karácsony előtt végzi be az összes betűk megismerését s az ekkor vett apró olvasmányok már az ünnepi hangulatba kapcsolódnak. Az egészségvédelmi, majd a jótekonysági körülményeket bájosan szemlélteti úgy embertársaink, mint az állatvilággal szemben. A beszéd- és ért. gyakorlatok anyagához is kedvesen simul, mikor az ott tárgyaltakat apró olvasmányokban dolgozza fel. Az évszakokhoz alkalmazkodó, a hazafias érzést ápoló s a hála érzetét tárgyaló olvasmányok egész halmaza teszi változatossá az olvasnivalót.

Az írást megfelelő fokozatokkal bonyolítja le. Eleinte mint kezűgyesítő s díszítő elemekkel foglalkozik, melyekbe beilleszti a könnyebb betűformákat. Mihelyt a *j* betűhöz ér, már is apró mondatokat szerkeszt, s hogy az összefüggést lássa a gyermek, az egybetartozó kéttagú szót alul összekötő ívvel. Innen kezdve mindenütt veszi az apró mondatokat, természetesen kezdő írással. A formák begyakorlása végett két oldalról végzi a gyakorlatot. Az összetett betűktől kezdve már nem használ összekötő ívet, hanem a két-, majd fokozatosan a többtagú szokat egybeállítja. Nem lehet nehézség benne, hisz olvasni tudnak s a betűk, mint nyomtatott betűk, külön állnak. Az összetett betűk bevégezése után összeállítja a kis- és nagybetűkből álló ABC-ét. *A a, Á á, B b* stb. Karácsonyra már rendes kis üdvözlő levélkét írat. Karácsony után megkezdí az átmeneti írást a könnyebben átalakítható kis- és nagybetűknél: *c C, o O, e E*, míg ezek elvégzése után áttér az összekapcsolásra kis mondatokon, pl. Emmi ír. A kapcsolást pontozott vonalakkal jelzi egy néhány gyakorlaton keresztül. Majd átér a teljesen folyóírásra.

Derekas munkát végzett a szerző, hogy oly könnyedén oldotta meg a szokatlan módot, a kis- és nagybetűk egyszerrevaló tanítását, mert időt takarított meg s így az olvasási készség elsajátítására s az olvasmányokra jóval több idő jut, mint az eddig tanított módon. Azonfelül tulajdonnevek, meg a mondatok kezdőbetűi nyomban a helyes módon írhatók és olvashatók. Olvasmányai a gyermek lelkületéhez alkalmazkodók, kedvesek közvetlenek. A képek meg egyenesen a városi gyermek környezetéből vett képek s szinte a saját életmegnyilvánulásait látja bennök a forgató és olvasó gyermek. Vannak ugyan képek a betűk ismertetésénél, amelyeknél alkalmasabb tárgy is adódna a betűk alakjának levezetéséhez, pl. az *f* csak könnyebben levezethető az égő gyertya és a gyertyatartó alakjából, mint a veszedő kutya és macska képéből, bár a hang alkalmas a macska köpködéséhez, de viszont a gyertya elfűvéséből is egész természetes. A *p* betű is természetesebb pipából s a pőfékelést utánzó hang is az. A szerzőt bizonyára más cél vezette.

A Szent István-Társulat is értékes munkát végzett, mert mind a betűk nyomása, mind a képek kiállítása szép, tetszetős, eleven. A boríték címkéje is teljesen megfelelő a könyv címéhez, amint egy kis fiúcska és

leányka játékaival mellett hatalmas bokrétát emel nevére a magasba Márton művész elgondolása szerint. Érdemes e könyvvel megismerkedni.

Szükséges volna azonban, hogy a szerző egy kis vezérfonalat is szerkesszen, mely tartalmazná a meséket az egyes betűk tanításához, majd felvilágosítást nyújtana az írás megtanításának módjához s közölné azt a tanmenetet, melyet iskolájában használ. Tudom, hogy neki mindez megvan. Nyomatásban is meg kellene jelentetni.

Kristófczak Lajos.

M. Richter M. Sarolta: *Az Angolkisasszonyok budapesti Sancta Maria intézetének története 1770—1937.* Budapest, 1937. 151 lap.

A hazánkban megtelepedett 17 női apácarend között, melyek tanítással és neveléssel foglalkoznak, a legelső között vannak azok az Angolkisasszonyok, akiknek női társulata 1630 után alakult Münchenben. Megalapítója és első tagjai angol hölgyek voltak, kiknek hazájukból a vallásüldözések miatt menekülniök kellett. Vezérük, a nemeslelkületű Ward Mária (1585—1645) először a flandriai St. Omer-ben gyűjtötte őket össze (1609-ben) jezuitának neve alatt kongregációba. Mint ilyen alakulatot VIII. Orbán pápa 1630-ban feloszlatta a rendet. De azután különböző küzdelmeken és magyarázatokon keresztül diadalmaskodtak és habár XIV. Benedek 1749-ben kijelentette, hogy nem igazi szerzetesnők és fogadalmuk legfeljebb egyszerűek és a püspököknek alárendelve nincsenek, a kongregációt IX. Pius pápa 1877-ben, tehát immár 60 éve véglegesen jóváhagyta és megerősítette.

A leánynevelés és tanítás terén áldásos munkát végző Angolkisasszonyok legnagyobb magyar intézménye a budapesti Sancta Maria-intézet, mely 1787 óta működik mai helyén Budapesten (Váci-utca 47.). Ennek az intézet-alapításnak most volt 150 éves fordulója. „Méltó és igazságos, hogy amikor 150 év óta lakik a rend a zárdában, visszapillantást vessen a múltba, a lefolyt évek történetére, az alapító tagokra, a jötevőkre, a növendékekre s azokra az intézményekre, amelyeket létrehozott.” Ezeket írja bevezetésül a tiszteletreméltó M. Richter M. Sarolta, az Angolkisasszonyok tanítónőképző-intézetének igazgatója nagy gonddal összeállított és szépen illusztrált munkájában, mely méltó emléke a másfélszázados multnak, melyet az Angolkisasszonyok Pesten eltöltöttek.

Hozzánk — mint a legtöbb rend — Ausztrián keresztül jutnak el az Angolkisasszonyok a bajor fejedelem ajánlatára. Először Bécsben alapítanak nevelőintézetet és ezután táruznak fel 1627-ben a pozsonyi intézet kapui Pázmány Péter és a kalocsai érsek támogatásával. Ez a pozsonyi intézet azonban csak rövid ideig állott fenn. Sem a házi krónika, sem az anyaház (Sanct-Pölten) nem említik többé ezt a házukat. Több mint egy századnak kellett elteltie, hogy az Angolkisasszonyokkal hazánk földjén ismét találkozassunk. A hagyományok szerint az intézet sanctpölteni anyaházának egy jubileumi ebédje után határozta el Mária Terézia királynő, hogy Magyarországon is alapít házat az Angolkisasszonyok számára. 1770. január 10-én írta alá az alapító levelet és már májusban meg is kezdték az Angolkisasszonyok munkájukat a budai várban, ahová a nagy királynő e buzgó nőket betelepítette. Reájuk bízta a magyar nemzet leányainak lelkét, „hogy neveljék, műveljék, tegyék minden szépre és jóra fogékonná és juttassák arra a magaslatra, melyen mint nők, vetekedhetnek a külföld leányaival is.” Mikor aztán a Nagyszombatról Budára helyezett egyetemnek kellett a királyi várpalota, az Angolkisasszonyokat a budai várból Vácra helyezték át. Itt Migazzi kardinális a Theresianumban helyezte el őket, de mindössze tíz évig voltak Vácon, mert a kalapos király 1787-ben Pestre költöztette őket. Ugyanakkor rendelte el II. József, hogy a csak előkelő leányok nevelésével foglalkozó rend elemi iskolát is köteles megnyitni.

Noha a bpesti Angolkisasszonyok Mária Teréziára mint kegyes alapítónőjükre különösen nagy tisztelettel gondolnak mindig, felvirágzásuk, megerősödésük II. József intézkedéseire vezethető vissza. Míg azelőtt alig néhány növendékkel foglalkoztak, addig Pestre költözésük után kezdődött meg tulajdonképpen széleskörű munkásságuk. Külső iskolájuk három osztályába közel 400 gyermek iratkozott. II. József uralkodása idején lépett a rendbe az első magyar születésű Angolkisasszony (a váci püspök huga, Diósy Zsófia exklarissza), aki aztán 11 év múlva lett az intézet egyik legtevékenyebb főnöknője.

A nagymultú pesti domonkosok rendházát és szép templomát kapták meg az angolok, de az ő szívós munkájuk és az általános közbecsülés eredményeképpen növekedett és terebélyesedett ez az intézet azzá, amivé fejlődött 150 év alatt. Tűzvészek, dunai árvizek, forradalmi harcok nem akadályozták a rendet munkájában. 1850-től kezdve a polgári családok gyermekeit is felvették az internátusukba és ezzel a növendékek száma 45-ről 125-re növekedett. 1856-ban a bécsi abszolutisztikus kormányzattól megbízást kaptak tanítónőképző-intézet alapítására. A kétévfolyamos intézmény volt az első tanítónőképző-intézet hazánkban. Nyelve ekkor még a német, de a kiigyezés után nemcsak a tannyelv és szellem válik magyarrá, de az évfolyamok száma is megnövekedik háromra.

Kiváló főnöknők, mint Schreiber M. Johanna, Ernyey Anna és Almásy Mária annyira kifejlesztették a bpesti Sancta Maria-intézetet, hogy a már említett iskolafajtákon kívül az leánygimnáziummal, kereskedelmi iskolával, hitoktatónőket képző kollégiummal és polgári tanárnőképző-intézettel is rendelkezik. M. Ghimessy Mária főnöknő alatt megkezdtek a zugligeti internátus megépítését; nagy összeköttetései révén telket kapott a rend Balatonalmádiban, melyen kellemes nyaraló épülhetett tanévvégi pihenőül. Amit a fáradhatatlan elődök megkezdtek, azt páratlan energiával fejezték be az utolsó főnöknők: M. Darvas M. Anna és M. Krigovszky M. Magdolna, aki fiatalos lendülettel kormányozza a nagymultú, jubiláló és nagyjövőjű intézetet.

Közel kétezer fiatal magyar lélek nyeri kiképzését abban az intézetben, melynek jótékony szelleme az alapító Ward Mária, ki egész életében az Isten és embertársaink iránti szeretetet, önzetlenséget, a valódi és hősies erényekre való törekvést hirdette. Sok megpróbáltatáson keresztül ment nemes élete példa volt az el nem csüggedésre, hisz még a bánatot is mosolygó arccal szenvedte el és állandóan hirdette: Légy mindig élénk és vidám, mert az Urísten a jókedvű adakozót kedveli... Ilyen szellem és vezér mellett könnyű dolga van a rend munkásainak, kik csekély változtatással Szent Ignác szabályait követik és többnyire képesített tanárok, tanítónők. Könnyű a munka, mert annak fáradalmait és nehézségeit feledtetni a nemes alapítónő küzdelmes élete és a fáradhatatlan elődök eredményes működése... A 150 éves jubileumot szebb cselekedettel nem tehette emlékeztetéssé M. Richter M. Sarolta, mint azzal a szép kis munkájával, mely a legérdemesebb irodalom és források felkutatásával nemcsak budapesti intézete történetét adja az olvasónak, hanem emléket is... Emléket Szent Istvánnak, a magyarok első királyának, kinek Szent Jobb-ját Mária Terézia megbízásából a pesti intézet első rendtagjai egykor a legnagyobb kegyelettel őrizték és kinek emlékét halálának 900. évfordulóján az Angolkisasszonyok elsősorban készülnek megünnepelni... Szent István szelleme, az Isten áldása és a szeretet vezérelje őket továbbra is áldásos munkájukban.

Mesterházy Jenő.

Baranyai Mária és Keleti Adolf: *A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1841—1936.* Felkay Ferenc dr. tanügyi tanácsnok előszavával. A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Kiadványai 3. szám. 1937. Budapest székesfőváros házinyomdája.

A magyar nevelő örömmel veszi kezébe ezt a rendkívül érdekes, nagyon tanulságos összeállítást, mely a magyar élniakarásnak, a magyar tanítói lelkesedésnek állít maradandó emléket. Hatalmas munkát végeztek az összeállítók, amelyre „előzetes becslés alapján a könyvtár először három hónapot, legfeljebb félévet szánt. Két és fél esztendő lett belőle”, mert a gazdag anyagot nemcsak összegyűjtötték, hanem fel is dolgozták. Közel 400 folyóirat adatainak összegyűjtése és feldolgozása igen komoly feladat. A mellett a bibliográfiában feltüntetett 400 cím nem meríti ki a magyar szakfolyóiratok egészét, mint azt a Bevezetésben olvashatjuk! Sok nehézséggel kellett megküzdeniök, mert az adatgyűjtés csak Csonka-Magyarországra terjedhetett ki, az elszakított területeken megjelent, esetleg régen megszűnt folyóiratokról az adatokat összegyűjteni nem lehetett, de még a csonka ország területén sem kaphatták meg mindig a teljes felvilágosítást. Sok, vidéken megjelenő tanügyi lapnak csak a neve maradt fenn. A magyar pedagógiai folyóiratok története című fejezet még a címben megadott időnél korábbra is visszatér és ismerteti a megjelent folyóiratokat, majd időrendi sorrendbe foglalva közli címeiket a megindulás és a megszűnés évével együtt. Jelzi azt is, melyek közülük azok, amik még ma is megjelennek. Legrégibb pedagógiai folyóirat az *Orsz. Középiskolai Tanárégyesületi Közöny* (1867—), a *Néptanítók Lapja* (1868—) és a *Kisdednevelés* (1870—). Rámutat azokra a kapcsolatokra, melyek a lapok megindítása és a nemzeti élet történelmi és gazdasági eseményei között fennállanak. Érdekes táblázatokkal világítja meg az összefüggéseket. Külön fejezet ismerteti meg a szerkesztőkkel, laptulajdonosokkal és kiadókkal. Feltüntetik a szerzők a tanító- és tanárégyesületek által kiadott folyóiratokat. Kiadók szerint csoportosítva megmutatják, hogy magánvállalkozásban 163 pedagógiai folyóirat jelent meg. A helyrajzi adatok alapján való összeállítás is nagyon tanulságos. Láthatjuk belőle, hogy nemcsak a nagy kultúrközpontokban, hanem „egészen jelentéktelen falvakban és kisvárosokban is tudtak alkalmat és módot találni egy-egy folyóirat megindítására”. Tartalom, jelleg, érték szempontjából is foglalkoznak a megjelent folyóiratokkal. Jogos büszkeséggel tölthet el bennünket az az összehasonlítás, mely a 36. oldalon a neveléstudományban mindig előljáró Németországgal hasonlítja össze a magyar állapotokat. „A Sperling-féle folyóirat-bibliográfia 1935-ben 270 nevelés- és tanügyi szaklap címét közli, amiben benne szerepelnek az Ausztriában, a magyarországi némellakta vidékeken és minden ország és világrész németajkú lakosságának körében megjelenő folyóiratok is. Ez a 270 folyóirat kb. 95 millió német anyanyelvű és 45 millió németül beszélni tudó lélek pedagógiai tudásvágyát elégíti ki.” Ezzel szemben Magyarországon $11\frac{1}{2}$ millió lélekszámra 1936-ban 69 pedagógiai folyóirat esik. Ez a szám a magyar tanítószág önzetlen lelkesedésének és neveléstudományi érdeklődésének legszébb bizonyítéka. A kiadvány megismerteti a magyar kisebbségek pedagógiai lapjaival is. Erdélyben 2, a Felvidéken 4 magyarnyelvű pedagógiai szaklap megjelenése mutatja az utódállamok magyar tanítóinak szinte emberfeletti küzdelmét. Feldolgozzák a szerzők az idegennyelvű magyarországi nevelésügyi lapokat is. Külön csoportosítva állítja elénk a kiadvány az 1936 novemberében megjelenő 69 magyar pedagógiai folyóiratot, szakok szerint is csoportosítva.

Ezután a 43—141. oldalon betűrendes sorrendben feldolgozza az összes pedagógiai folyóiratokat, mindegyikről minden rendelkezésre álló adatot közölve.

A hatalmas munkát, a nagy szeretettel és körültekintéssel végzett adatgyűjtést feltűntető kiadványt a székesfőváros házinyomdája ízléses kiállításban, világos, tiszta nyomásban adta közre. Tanulmányozása nemcsak értékes, hanem hasznos útbaigazítással szolgálhat mindazoknak, akik tudományos munkájukban forrásmunkákat keresnek. Azok jegyzékét itt összegyűjtve megtalálják.

Szombor Imréné.

Sonkoly István: *Péterfy Jenő mint műbíró.* Készült a „Nagykőrösi Híradó” nyomdaüzemében. 1937. 73 l.

Péterfy Jenő írói és emberi arcképét legelsőnek Riedl Frigyes rajzolta meg abban a nekrológban, amely néhány hónappal Péterfy Jenő halála után a Budapesti Szemle 1900. évi áprilisi havi 280. számában jelent meg. Váratlan, önkezü halála még 1899 novemberében előkelő siratókra talált, akik közül hirtelenében csak Alexander Bernátot, Tóth Bélát, Ambrus Zoltánt és Z. Kiss Bélát említem. Ezek a megemlékezések a dolog természeténél fogva nem lehettek oly mélyek, mint Riedl Frigyes tanulmánya, de a magyar irodalom nagy halottjának ez sem volt hiánytalan méltatása. Rövidesen Péterfy-irodalom keletkezik és jönnek a részletekkel foglalkozók szép számmal. Az életrajzát Angyal Dávid írta meg s a legnagyobb Péterfy-tanulmányt Rédey Tivadar adta ki 1909-ben.

Ezek után nem könnyű feladat Péterfy Jenőről újat mondani, de nagyon meg lehet érteni, hogy ez a Hamlet-i egyéniség a vele való foglalkozásra hivatgatja azokat, akiket szinte lenyűgöz az a káprázató sokoldalúság és szilárd, tudományos alapokon nyugvó, többnyire gúnyoros kritikai fölény, amellyel ez a bátor és magános lélek a múlt század irodalmának népszerű bálványait célbavette és helyyel-közzel alaposan megtépázta.

Sonkoly István 73 oldalas dolgozata — a cím szerint — Péterfy Jenővel, mint műbíróval foglalkozik. Mondanivalóját tulajdonképpen a „Péterfy kritikusai képe” című X. fejezetben foglalja össze 11 és fél oldalon, de végigvezet bennünket Péterfy egész kritikai munkásságán, zenei bírálatain, színi kritikáin, képzőművészeti ismertetésein, magyar irodalmi bírálatain, külföldi szépirodalmi dolgozatain, esztétikai, történeti művekkel és a műfordításokkal foglalkozó bírálatain. Már ebből a felsorolásból is látható, hogy igen nagy területen mozog és mindjárt azt is hozzátehetem, hogy teljes biztonsággal. Mindaz, amit mond, alapos körültekintés után került papírra, de egyfolytában alig lehet szédülés nélkül olvasni, éppen az óriási adathalmaz miatt. Ez az adatrengeteg természetszerűleg kisebb következtelenségeket okoz, amik nem lényegesek ugyan, de szemetszúrnak. P. o. „Péterfyt nem lehet zenereferensnek neveznünk” (11. lap). A színi bírálatok című IV. fejezetet azonban így kezdi: „Zenereferensi működésével stb., stb.” (22. lap). A 10. lapon rámutat Hegedűs Zoltán tévedésére, hogy Péterfy zenei munkásságát 10 évre becsüli, de a helyes adatot nem itt, hanem 6 oldallal előbb közli. Úgy érezzük, hogy a helyesbítést ide kellett volna beszövegezni. Ezek azonban igazán csak egészen kicsiny szépséghibák.

Érdeme és előnye a dolgozatnak, hogy Péterfy Jenő sokfelé terebélyesedő kritikai munkásságáról, az egész Péterfy-irodalom felhasználásával, átfogó képet nyújt. Bennünket a sorok közt is Péterfy pedagógus adottságai érdekelnek, természetesen nem a hibák kiilezésére és a gúnyolódási hajlamára gondolunk, hanem a fényszóró sziporkázásával felvillanó, nagy-

szerű hasonlataira, amelyeket erős analízise ment meg a hasonlatoknak, már a rómaiak által észrevett, ősi hibájától, a sántítástól.

Nagy Vilmos.

A népiskola gyakorlati irányú működése, annak módja és eszközei. — Összeállította a jászberényi áll. tanítóképző-intézet tanári testülete. Saját kiadás. Pesti könyvkiadóvállalat, Jászberény. 116 old. Ára 1.30 P.

Közzét. miniszteri rendelet (59.076/VIII. d. ü. o.) a népiskola gyakorlati irányú működésének elmélyítését hangoztatja és sürgeti. A rendeletben közzétett nagyfontosságú célkitűzés megvalósítása érdekében született meg a fenti, különösen a néptanításág céltudatos, módszeres és a mai kor gyakorlati didaktikai elveinek elmélyítését nagyon megkönnyítő kis művecske, a jászberényi áll. tanítóképző-intézet igazgatója és lelkes tanári testülete közös munkájának eredményeképpen.

„A mai válságos időkben olyan nemzedékre van szükségünk — mondja a rendelet —, amely a változott gazdasági helyzetben is szilárdan állja meg a helyét, foglalkozási körében végrehajtja a viszonyok és a gazdasági érdekek által megkívánt változtatásokat, s akkor sem esik kétségbe, ha a viszonyok kényszerítő hatása alatt más foglalkozási ágra kell áttérnie. Ilyen nemzedéket csak akkor nevelhetünk, ha a gyakorlati életre való nevelésre különös gondot fordítunk. Szükséges tehát, hogy a tanítóság minden kínálkozó alkalmat használjon fel arra, hogy tanítványaiban a gyakorlati érzéket, a törtéteztől mentes élelmességet és a mindennapi életben szükséges sokoldalúságot fejlessze.” Ugyanez a rendelet a tanítóság köteleességévé teszi, hogy a tanmenet készítésekor a tanítók legyenek figyelemmel a gyakorlati élet követelményeire, minden tanítási egységnél állapítsák meg, hogy milyen vonatkozásban van az a gyakorlati élettel.

Már Herbert hangsúlyozta, hogy nem ismer tanítást nevelés nélkül és fordítva. Tanítási órája előtt a tanító tehát már jó előre megállapítja, illetőleg kitűzi a kétféle célt: a nevelői és a tárgyi célt. A jövőben, ha a fenti miniszteri rendeletet s főképpen a változott nemzetgazdasági viszonyokat szemelött akarja tartani, akkor egy harmadik célt is ki kell tűznie. Ez a gyakorlati cél, vagyis a gyakorlatiasság.

A gyakorlatiasságnak, a gyakorlati irányú működésnek a népiskolába való bevétele nem ró külön terhet a tanítóra. Mindenesetre tervszerű, előre átgondolt alapos munka szükséges ahhoz, hogy a miniszteri rendeletben foglalt kívánalmaknak eleget tehessen a nélkül, hogy túlzásba ne essék. E tervszerű, a népiskolában tanítandó minden tárgyra nézve megkívánt gyakorlatiasságra és annak kidomborítására igyekszik a címben jelzett művecske vezérfonalat adni mind a kipróbált, mind pedig a kezdő tanítók részére.

A kis mű bevezetőjeként olvashatjuk *Móczár Miklós* igazgató és *Tanai Antal* tanár közös elgondolásaként *A gyakorlati irányú működés feltételei* címen azokat az általános elveket, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a tanítóság nemzetépítő munkája ez újabb alappillérijének megszilárdításához. Ilyen jelentős feltétel a lakóhely tanulmányozása. „A gyakorlati irányú nevelő-oktató munkának első feltétele az, hogy a tanító minden vonatkozásban behatóan, alaposan ismerje községének, működési területének életét, helyi viszonyait...” Részletes útbaigazítást nyerünk arra nézve, hogy mit, s hogyan kell tanulmányoznunk. Igen ötletes és a mellett a gyakorlatban is jól bevált segítőtársa ebből a szempontból a tanítónak az ú. n. „hiba-jegyzék”-füzet, mely kitűnt útbaigazító tanácsadója lesz a működése kezdetén levő új tanítónak is. „Segítségével sok botlástól mentesül, a régiek pedig tervszerű és áldásos munkát kezdenek a benne összegyűjtött adatok-

kal." A gyak. irányú működés feltételei között nagyon értékes tanácsokat és útbaigazításokat nyer a néptanító a tanmenetek átdolgozása és az óravázlatok készítése terén is. Mielőtt az egyes tantárgyakat, azoknak tantervi anyagát vennék sorra a szerzők a gyakorlatiasság szemszögéből, külön fejezetben ismertetik a gyak. irányú működés általános módjait és eszközeit. A továbbiakban részletesen közlik a népiskola egyes tantárgyaival kapcsolatban is a fenti módokat és eszközöket. Így a beszéd- és értelemgyakorlatokat, az olvasást, olvasmánytárgyalást, írást és fogalmazást Kiss József gyak. isk. tanító és *Tanai* Antal, a számolást és mérést *Csekő* Árpád, *Tanai* Antal, *Kiss* József és *Balla* Béla, a földrajzot *Blénessy* János és *Kiss* József, a történelmet, alkotmánytant, polg. jogok és kötelességeket *Kiss* József, a természetrajz-, gazdaságtan-háztartást *Móczár* Miklós, a természettant *Csekő* Árpád, a vegytant és az egészségtant *Szemes* Gábor, a rajz, kézimunka, ének és testnevelést *Berzátzy* László, *Kiss* József és *Pazár* Zoltán szaktanárok dolgozták fel az újabb szempontok szerint sokévi gazdag tapasztalataik, szaktudásuk, valamint a tanítóság iránti megértő, ragaszkodó szeretetük teljes latbavetésével.

Természetesen a „minden út Rómába vezet” régi mondás itt is fennáll és a probléma természeténél fogva szinte kimeríthetetlen. Nem is az volt a szerzők célja, hogy e kérdés teljes mértékben való feldolgozásával elejét vegyék a tanítói hivatás egyik elengedhetetlen velejárójának, az egyéni kezdeményezéstől vezetett eredetiségnek, találékonyaságnak, hanem hogy mintegy kedvet és ambíciót nyujtsanak a sokoldalú, nehéz munkájában el-elfáradó s a gépies egyhangúság veszélyébe merülő kezdő ifjú, avagy „sajátos” módszerétől nehezen megváló idős tanító-kartársaknak.

Tóth Gyula.

A Magyarosan január—februári száma. — A gazdag tartalmú folyóirat új száma bő szemelvényekben közli Kazinczy Ferenc értekezését a nyelvújításról és Szarvas Gábornak, a Magyar Nyelvőr első szerkesztőjének, egyik harcos írását. *Pintér* Jenő beszámol a tanulóifjúság számára hirdetett pályázat eredményéről, *Zlinszky* Aladár a műkedvelő nyelvészetről mondja el a véleményét. A kisebb közlemények során kiváló nyelv-művelők adnak feleletet időszerű nyelvészeti kérdésekre. Külön rovatban bírálja a folyóirat íróink magyar nyelvét. Értékes könyvszemle és lapszemle egészíti ki az említett rovatokat. A folyóirat nem a szaktudósok, hanem a művelt nagyközönség számára készül. Célja, hogy a magyar nyelv iránt minél nagyobb körökben érdeklődést keltsen, védje a nyelvet, tisztítsa a stílust. Előfizetői ára a legolcsóbb valamennyi magyar folyóirat között. Évi 1 pengőért rendelhető meg a M. T. Akadémia Főtitkári Hivatalában (Budapest, V. Akadémia-u. 2.).

Széchenyi-Zsebkönyvtár. — A tisztánlátás és tökéletesedés vágya teszi lehetővé egyéniségünk fejlesztését, nemzetünk felemelkedését és ezáltal az emberiség haladását. A közösség tudatával, tervszerű szervezetben és összhangzatosan végzett önművelő, népnemesítő, nemzetnevelő munkára serkent s abban gróf *Széchenyi* István hazaszeretetének példaadásaival segít bennünket ennek az új könyvsorozatnak minden kötete. A magyar sors kérdéseinek tisztázására hivatott sorozat szerkesztő-bizottsága: *Imre* Sándor, *Kerek* Mihály, *Mester* Miklós, v. *Nagy* Iván, *Schandl* Károly, *Szekeres* Bónis, *Szilágyi* László, *Újszászy* Kálmán, *Váradí* József. Első kötetének írója *Váradí* József. Legközelebb ismertetjük.



H I R E K

Kormányzói elismerés. — A közokt. miniszter előterjesztésére Horthy Miklós kormányzó megengedte, hogy *Horváth A. János* nyug. áll. tanítóképző-int. tanárnak az Orsz. Magyar Történeti Múzeum anyagának gyarapításával szerzett érdemeiért elismerése tudtul adassék.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Bernátsky Rózát*, a m. kir. áll. gróf Brunszvik Teréz kisdedóvónőképző-intézet gyakorló-óvodájához beosztott állami óvónőt, mintaóvónővé kinevezte.

Beosztás szolgálattételre. — A belügyminiszter *Daniel Gyuláné Piann Gizella* pestszentlőrinci állami óvónőt a közokt. miniszter kérésére, a közokt. miniszter pedig *Varga Ilona* nagykőrösi közs. óvónőt a m. kir. áll. gróf Brunszvik Teréz kisdedóvónőképző-intézet gyakorló-óvodájához osztotta be mintaóvónői szolgálattételre.

Új gyakorlóisk. tanító. — A szegedi kir. kat. tanítóképző-intézetnél *Vadász Zoltán* c. igazgató nyugdíjazásával megürült gyakorlóiskolai tanítói állást *Majzik Sándor* battonyai r. k. tanítóval, körzeti iskolafelügyelővel töltötte be az illetékes tanügyi főhatóság.

Móczár Miklós ünneplése. — Fényes ünnepség keretében adta át vitéz dr. *Bessenyei Lajos* debreceni tankerületi főigazgató Móczár Miklós tanítóképző-intézeti igazgatónak a tanügyi főtanácsosi cím adományozásáról szóló okiratot. Az intézet dísztermében január 26-án tartott ünnepségen *Blénessy János* tanár ismertette az ünnepelt pályáját, s mutatta be mint természettudóst, pedagógust, tankönyvíró, fáradhatatlan népművelőt, s mint az intézet igazgatóját. Vitéz dr. *Bessenyei Lajos* gondolatokban gazdag, filozófiai mélységű és költői szárnyalású beszédben fejtegette a Móczár Miklós-hoz hasonló pedagógusok munkájának értékeit. Móczár Miklós igazgató meghatott szavakkal mondott köszönetet az ünnepeltetésért. Az ünnepséget az esti órákban bensőséges hangulatú társasvacsora követte, amelyen a város világi, egyházi és katonai vezetői s az iskolák igazgatói is megjelentek.

Nyugdíjazás. — A közokt. miniszter *Vadász Zoltán* szegedi kir. kat. tanítóképző-int. gyakorlóiskolai tanítót betegsége miatt 1937. szept. 1-től nyugdíjba helyezte. Kiváló, országszerte ismert pedagógus szorgalmas és eredményes tanítói munkáját akasztotta meg ez a betegség. Összesen 35 évi működésből 15 évet a volt nagyváradi kir. kat., 3 évet a budapesti I. ker. áll., 10 évet pedig a szegedi kir. kat. tanítóképzőnél töltött, tehát 28 évig volt a tanítóképzés fáradhatatlan munkása. Sok kisebb-nagyobb pedagógiai cikk, a kat. népiskolák számára megjelent könyv és vezérkönyv őrzi munkásságának nyomát. Hisszük, hogy köztisztviselőként álló kartársunk, egészségének helyreállításával, bőséges tudásából és tapasztalataiból a jövőben is gazdagítani fogja a tanügyi irodalmat.

Személyi hírek, előadások. — *Mesterházy Jenő* febr. 12-én rádióelőadást tartott, a redemptorisszák gyönyörű iskolaépületét és az ott működő iskolák életét ismertette, febr. 26-án meg a régi pest-budai színészet emléktábláiról beszélt. — A Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége matematikai-természettud. szakosztályának febr. 7-i felolvasó ülésén *Csada Imre* dr. *Matematikai apróságok a tanítás köréből* címen tartott előadást. — Szegeden a f. év januárjában megalakult a Magyar Nevelők Egyesülete. Az egyesület szakiskolai szakosztályának alelnökéül *Becker Vendel* dr. szegedi títóképző-int. igazgatót választották. — A Magyar Paedagógiai Társaság febr. 19-i ülésén *Jelitainé Lajos Mária* *Nőnevelési kérdések, Jankovits Miklós A módszer szerepe és értéke a nevelésben* címmel tartottak elő-

adást. — A Magyar Phonetikai Társaság febr. hó 15-én tartott XXIII. tudományos ülésén Lux Gyula dr., a német kisebbségi nyelvi tanfolyam vezetője *A szó hangja és jelentése közti lélektani kapcsolat* címen adott elő. — Tabódy Ida ny. tönöképzői igazgató a fővárosi Népművelési Bizottság női művelődési telepén febr. 11-én *Pályám küzdelmei* címen tartott előadást. — Ugyancsak a N. B. budai telepén Lechnitzky Gyula II. ker. áll. tönöképző-int. tanár *Bevezetés a lélektanba* címen tart előadássorozatot. — A Pázmány Péter tudományegyetem Szabad Egyetemének második félévi előadásainak sorozatában Mesterházy Jenő Párizsról és a világkiállításról tart előadásokat. — A Magyar Filozófiai Társaság febr. 18-i felolvasó ülésének egyik előadója Szemere Samu dr. volt. Értékes előadásában Schopenhauer-ről emlékezett meg születésének 150. évfordulója alkalmából. — Wagner Ferenc *A magyar kérdés a csehszlovák történetírásban* címmel adott elő a szegedi Tudományegyetem Barátainak Egyesülete Bölcsészeti Szakosztályának febr. 16-i ülésén. — A szegedi tankerület tanulmányi felügyelőinek febr. 12-i értekezletén Becker Vendel dr. c. főigazgató, a szegedi rk. tönöképző igazgatója *Társadalom és tanítóképzés*, Straub Ferenc c. igazgató *A tanár, a tanuló és a szakitárgy viszonya és ennek megfelelően a módszer a tanítóképző-intézetben* címen tartottak előadást.

Irodalmi szemle. — Csada Imre dr.: *A mérleg érzékenysége* (Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok, VIII. évf. 2. sz.). — Jaloveczky Péter: *Házilag készített mérleggel eszközölhető mérések*. (U. o.) — Zala István: *Számítási feladatok a tanítóképzői fizikatanítás szolgálatában*. (U. o.) — Szentessyné Doby Ida: *Magyar labdajátékok és golyójátékok* (Testnevelés, XI. évf. 1. sz.). — Padányi-Frank Antal dr.: *Társadalmi nevelés a tanítóképző-intézetben* (Gyermekvédelem, X. évf. 2. sz.). — Drozdy Gyula: *A költemény és olvasmánytárgyalás az esztétikai nevelés szolgálatában* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 3. sz.) — Samorjai László: *Téli testnevelési órák* (U. o.). — Bogárné Gyula: *Herczeg Ferenc meséi* (U. o.). — Wagner Ferenc: *Csehszlovákia művelődéspolitikája s a magyarság* (Nevelésügyi Szemle, II. évf. 1.) — Váradi József: *Emlékezzünk Wesselényiről!* (Széchenyista Ifjúság, 1938. jan. sz.). — Váradi József: *Barátság és művelődés* (Jelenkor, 1938. 1. sz.). — Kuszák István: *Emléksorok Győri Vilmos születésének századik évfordulójára* (Evangelikus Népiskola, XLIV. évf. 2. sz.). — Zombor Zoltán dr.: *A pedagógiai filozófia alapvetése* (Tanítók Lapja, LI. évf. 22. sz.). — Cser János dr.: *A gyermek megismerése* (Erdélyi Iskola, V. évf. 3—4. sz.). — Horváth János: *A haza földjének megismertetése és megszerettetése kirándulások alapján* (Szabolcsi Tanító, XVI. évf. 1. sz.). — Éber Rezső: *A tizedes és közönséges törtek viszonyának módszeres felhasználása* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 4. sz.). — B. Braun Angela: *A földrajz tanítása a IV. osztályban* (U. o.). — Mesterházy Jenő: *Árviztáblák Pest-Budán* (Pedagógiai Szeminárium VIII. évf. 6. sz.).

A magyar ifjúság nyelvvédő pályázatának eredménye. — Dr. Pintér Jenő tanker. kir. főigazgatónak nyelvünk gondozása nagyon a szíven fekszik. Ismeretes, hogy *A magyar diák hivatása anyanyelvünk védelmében* címmel a fővárosi és vidéki tanítók számára pályázatot hirdetett. Rendkívül öröndetes, hogy a pályázatra 422 pályázó adta be munkáját. A háromtagú bíráló bizottság — Pintér Jenő, Putnoki Imre, Dengl János — heteken keresztül dolgozott, rostált, értékelt, amíg kiválasztotta a jutalomra és a dícséretre érdemes dolgozatokat. Aránylag sok ilyen dolgozatot talált. Bőségesen van bennük ötlet, a nyelvművelésre irányuló hasznos gondolat, nyelvi és tartalmi érték. A pályadíjat a bizottság Király István sárospataki ref. gimn. VII. osztályú tanulónak ítélte oda. A pályázó tönöképző-int. tanulók

közül jutalmat nyert *Schuler* Erzsébet, a bpesti Ranolder-intézeti tanítónő-képző III. évfolyamának tanulója; dícséretben részesültek: Hegyes Zoltán (bpesti áll. ttőképző. V. évf.), Kiss József (jászberényi áll. ttőképző. V. évf.), Kovacs Gyula (kiskúntélegyházi áll. ttőképző. II. évf.), Takács István (u. o. V. évf.) és Vörös Margit Erzsébet (szegedi rk. ttőképző. IV. évf.).

Előadások a neveléstud. köréből a magyar egyetemeken az 1937—38. iskolai év második felében. — A) A budapesti tudományegyetem hittudományi karán: *Tóth* Tihamér: Katechetika (2 óra). *Marczell* Mihály: A lélekelemzés erkölcsi megítélését (1). *Kühár* Flóris: Neveléstan (2); a bölcsészeti karon: *Kornis* Gyula: Az ifjúkor lélektana (2); A tudományok rendszere (2). *Brandenstein* Béla br.: A kultúra mivolta és felépülése (2); A filozófia módszere (szeminárium, 2); Lélektani gyakorlatok (1); Lélektani proszeminárium (H. Schiller P. vezetésével, 1). *Prohászka* Lajos: Az erkölcsi nevelés kérdései (folyt., 2); A nevelés története az ókorban (2); Szemináriumi gyakorlatok a nevelésszociológia köréből (2); Pedagógiai proszeminárium (Faragó László vez., 1). *Dékány* István: Társadalomfilozófia és alkalmazásai (3). H. *Schiller* Pál: Gyermeklélektan (2); Ösztönlélektani szeminárium (1). *Balassa* Brunó: A hazai tanügyi közigazgatás és történeti alapjai (2). *Noszlopi* László: A valláslélektan főkérdései (1). *Loczka* Alajos: Bevezetés a kémiai előadási kísérletezésbe (2); A kémia középiskolai anyaga (2). *Rybár* István: Bevezetés a fizikai előadási kísérletezésbe (3). *Wagner* József: A gyorsírás története és módszertana (2). — B) A műegyetemen: *Imre* Sándor: Szakiskolai neveléstan (II. r., 2); Nevelésügyi szeminárium (2). *Vincze* Frigyes: A kereskedelmi oktatásügy hazánkban és külföldön (2). *Szakáll* Zsigmond: A hazai földrajz tanításának jelentősége és módszere (1). *Varga* Sándor: Etika (2). *Csiki* László: A mezőgazdasági szakoktatás kialakulása, szervezete és módszere (2). — C) A debreceni egyetemen: *Mitrovics* Gyula: A neveléstudomány bölcséleti alapjai (3); Az újkori nevelés története (folyt., 2); Szemináriumi gyakorlatok (2); Gyakorlatok a pedagógiai lélektan köréből (2). *Karácsony* Sándor: Az iskolai szexuális nevelés problémája, kül. tekintettel a divatos elméletekre (Freud. stb., 2). — D) A pécsi egyetem ev. hittudományi karán: *Podmaniczky* Pál br.: Bevezetés az általános valláslélektanba (1). A bölcséleti karon: *Halasy-Nagy* József: Korunk világnézete (2). *Böhm* és *Pauler* (olvasmányokkal, 3). *Bognár* Cecil: Általános pedagógia (2); Pedagógiatörténet (2); Pedagógiai szemináriumi (2); Az iskola élete (2). *Barankay* Lajos: Apáczai Csere János mint pedagógus (1); Kölcsey nevelő hatásának tudata (centenaris kollégium, 1). *Princz* Gyula: A földrajz a középiskolában (2). — E) A szegedi egyetemen: *Bartók* György: Az akarat lélektana (1). *Várkonyi* Hildebrand: Az újkori nevelés története (2); Neveléslélektan (1); Részletes módszertan (2); Pedagógiai-lélektani gyakorlatok (2). *Mester* János: Társadalmi etika (2). *Mészöly* Gedeon: Leíró magyar nyelvtan és tanítási módja (2). *Fröhlich* Pál: Bevezetés a fizikai előadási kísérletezésbe (2). *Kiss* Árpád: Bevezetés a kémiai előadási kísérletezésbe (2). *Gelei* József: Középiskolai állattan tanításának módszertana, kül. tekintettel a szervek élettanára (2). *Györffy* István: Növénytan tanításának módszere (1).

A testnevelési főiskola sportelőadásai. — A testnevelési főiskola jan. 30-tól kezdődően a főiskola aulájában vetített képekkel kísért ismeretterjesztő és sportelőadás-sorozatot rendez. Az előadások rendje: jan. 30-án és febr. 2-án *Misángyi* Ottó dr.: Athéntől Berlinig; febr. 6-án *Malán* Mihály dr.: Növeszt-e a sportolás?; febr. 13-án *Szukováthy* Imre dr.: A nők sportolásának orvosi szempontjai; febr. 20-án *Deseő* Dezső dr.: Sportbeli rátermettség kérdése élettani szempontból; febr. 27-én *Herzum* Alfonz dr.: Sportolók szí-

véről és vérkeringéséről; márc. 6-án *Hepp* Ferenc dr.: Az amerikai sportélet; márc. 13-án *Hepp* Ferenc dr.: Korszerű sportlélektani kérdések; márc. 20-án *Pluhár* István: Nemzeti sajátosságok a labdarúgásban és márc. 25-én *Kerecsi* Endre: Sportolók célgyimnasztikája. Az előadások mindenkor $\frac{1}{2}$ 11-kor kezdődnek és a belépés díjtalan.

Tandíjmentes nyelvtanfolyamok a Külügyi Társaság védősége alatt. — Az évek óta népszerűségnek örvendő angol, német, francia, olasz és spanyol nyelvtanfolyamok II. féléve a Barcsay-utcai gimnáziumban február 5-én kezdődik. Külön kezdő, erőskezdő, haladó, felső és társalgási tanfolyamok. Az órák délután 5 és 9 között vannak, hetenként kétszer. Tandíj nincs. Beiratkozás január 27-től minden hétköznap délután 5 és 9 között a Barcsay-utcai gimnázium épületében (Barcsay-u. 5., Erzsébet-krt. mellett). Beiratási díj a négyhónapos félévre 10 P, közalkalmazottaknak, két nyelvre iratkozók-nak 9 P.

Hangversenyek. — A sárospataki ref. tanítóképző-intézet ifjúsága febr. 12-én az intézet tornatermében jótékony célú hangversenyt s utána az internátus helyiségeiben táncmulatságot rendezett. A hangversenyen az intézeti ének- és zenekar Bach-, Händel-, Schubert-, Schumann-, Grieg-darabok mellett magyar szerzőket is megszólaltatott. A műsoron szerepeltek: Bihari, Lavotta, Antalffy, Bárdos, Lányi, Molnár, Székely. A hangverseny művészi és technikai előkészítése *Tóth* Károly intézeti zenetanár érdeme, aki nemcsak mint karvezető és előadó, de mint érdemes szerző is bemutatkozott. — Ugyancsak febr. 12-én tartotta meg a jászberényi áll. tanítóképző magas színvonalú magyar dal- és zeneestjét. Beethoven „István király” nyitánya után *Szemes* Gábor tanárnak a magyar dalról tartott előadása vezette be az ének- és zeneszámokat. *Kovács* Margit énekművésznő és *Uray* Margit zongoraművésznő gyönyörködtették a dísztermet teljesen megtöltő közönséget. Nagy tetszés kísérte a *Berzátzy* László zenetanár vezette ifjúsági énekar művészi értékű előadását. A műsort a *Domby* Pál testnevelő tanár tanítványai által bemutatott színes katonatoborzó-tánc zárta be. A hangversenyen megjelentek Antal István dr. országgyűlési képviselő, Alexander István dr. alispán, a városi hatóságok képviselői és a helyi társadalom előkelő-sei.

Az Iskolafelügyelők Orsz. Bizottságának kívánságai. — A népiskolai iskolafelügyelők a közelmúltban tisztikarral rendelkező bizottságba tömörültek. A bizottság első értekezlete elhatározta, hogy a következő kérésekkel fordul a felsőbb hatósághoz: nevezzék az iskolafelügyelőket tanulmányi felügyelőknek s 3 évi eredményes működés után csak fegyelmi vétség esetén legyenek megbízatásuktól megfoszthatók; kiszállásaik alkalmával illesse meg őket napi- és fuvardíj, hasonlóan a középiskolai tanulmányi felügyelőkhez; csak tanító kaphasson iskolafelügyelői megbízást; az érdemes iskolafelügyelőket nevezzék ki tanügyi tanácsosokká, főtanácsosokká; megbízatásuk időpontjától számítva léptességük elő az iskolafelügyelőket egy fizetési osztállyal; az osztályvezető felügyelő mellé állítsanak helyettes tanítókat; a tanítóit, stb. tanfolyamokon mellőzzék a leveles ládát; végül az iskolán kívüli népművelés ellenőrzését utalják át az iskolafelügyelők hatáskörébe.

Tanítóképzői énekkarok közreműködése. — Az Akadémia üléstermében febr. 2-án megtartott Eötvös-ünnepélyen a bpesti I. ker. áll. tanítóképző énekkara *Kishonti* Barna zenetanár vezényletével Harmat—Mécs „Őszi tülkőzés” c. férfikarát adta elő. — Az Egyetemi templomban febr. 20-án tartott istentiszteleten a győri rk. tanítóképző-intézet ifjúsági énekkara *Csíriska* Konrád vezetésével énekelt.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.